

OTSA RYPYTTÖMÄNÄ YHDESSÄ KEHITTYEN
— positiivisuus varhaiskasvatuksen voimavarana

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lahdensivu, Sosiaalian koulutus

Syksy 2017

Ronja Kreuz, Tiina Lagstedt ja Sanna Östman

Sosiaalialan koulutusohjelma
Lahdensivu

Tekijä	Ronja Kreuz, Tiina Lagstedt ja Sanna Östman	Vuosi 2017
Työn nimi	Otsa rypyttömänä yhdessä kehittyen—positiivisuus varhaiskasvatuksen voimavarana	
Työn ohjaaja	Saija Silvennoinen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää erilaisia uusia sekä jo käytössä olevia tapoja positiivisen pedagogiikan toteutumiseksi. Tavoitteena oli tuoda positiivista pedagogiikkaa entistä paremmin päiväkotien tietoisuuteen ja innostaa heitä käyttämään sitä monipuolisesti varhaiskasvatuksen arjessa. Kolmantena tavoitteena oli tutkimuksessa käytetyn aineistonkeruumenetelmän myötä innostaa ja rohkaista päiväkoteja kehittämään toimintaansa jatkossakin muun muassa Jauhin-ideointipajan mallia apuna käyttäen.

Teoreettisia lähtökohtia työssä olivat laadukas, varhaiskasvatukseen ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohjautuva varhaiskasvatus sekä positiivinen pedagogiikka ja innovatiivisuus. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselyn ja yhteistoiminnallisen Jauhin-ideointipajan avulla.

Tutkimukseen osallistui kolme päiväkotia kolmen kunnan alueelta. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla, minkä jälkeen tuloksia peilattiin tietoperustaan sekä varhaiskasvatukseen ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Tuloksissa korostuivat positiivisen ilmapiirin, toimintakulttuurin ja -ympäristön merkitys, vuorovaikutus, kannustaminen ja keuhminen koko varhaiskasvatusyhteisössä, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, osallisuus, leikin merkitys, työntekijän ominaisuudet sekä lapsen tunteminen ja yksilöllinen huomioiminen.

Avainsanat varhaiskasvatus, positiivinen pedagogiikka, innovaatio, varhaiskasvatustilanne, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Sivut 64 sivua, joista liitteitä 5 sivua

Degree programme in Social Services
Lahdensivu

Author	Ronja Kreuz, Tiina Lagstedt and Sanna Östman	Year 2017
Subject	Positivity as a mutual resource in early childhood education	
Supervisor	Saija Silvennoinen	

ABSTRACT

The aim of the thesis was to find different ways to use positive pedagogy in the everyday life of a day care centre. Additionally, the aim was to further accustom day care centres to positive pedagogy and inspire them to use it in various ways. The third aim was to encourage day care centres to develop their operations in the future as well, for example using the Jauhin idea creation method.

The theoretical starting points and key terms in this thesis were positive pedagogy, innovation and high-quality ECE, which is based on the Early Childhood Education and Care Act and the National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care. The study was implemented as a qualitative research and the data were collected with a questionnaire and the collaborative Jauhin idea creation method.

The study involved three day care centres from three different municipalities. The data was analysed by dividing it into themes and the results were connected to theory, the Early Childhood Education and Care Act and the Core Curriculum. Themes that stood out most from the results were positive climate, importance of operation culture and operational environment, interaction, encouragement and praise in the early childhood education community, cooperation with parents, participation, importance of play, attributes of employees, as well as knowing and giving individual acknowledgement to a child.

Keywords early childhood education, positive pedagogy, innovation, the early childhood education and care act, the national core curriculum for early education and care

Pages 64 pages including appendices 5 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	VARHAISKASVATUSLAKIIN JA VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEISIIN POHJAUTUVA VARHAISKASVATUS	3
2.1	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	4
2.2	Varhaiskasvatustoiminnan tavoitteet varhaiskasvatuksessa.....	4
2.3	Varhaiskasvatusympäristö ja ryhmien muodostaminen	5
2.4	Osallisuus, osallistuminen ja vuorovaikutus	5
2.5	Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	6
3	POSITIIVINEN PEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA	7
3.1	Positiivinen pedagogiikka yleisesti	7
3.2	Luontevahvuusopetus.....	8
3.3	Elämänasenne ja positiivisuuden voima.....	9
3.4	Työilmapiirin vaikutus.....	10
4	INNOVAATIOT JA INNOVATIIVISUUS	12
4.1	Innovaatiot ja niiden kehittäminen	12
4.2	Innovatiivisuus ja henkilöstölähtöinen kehittäminen	14
4.3	Innovatiivinen organisaatio.....	16
4.4	Innovatiivisuus sosiaalialalla ja varhaiskasvatuksessa.....	17
5	AIEMMAT TUTKIMUKSET	18
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
6.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävä.....	20
6.2	Tutkimukseen osallistujat	20
6.3	Aineistonkeruu ja tutkimusmenetelmät.....	21
6.4	Jauhin-ideointipaja	22
6.5	Jauhin-ideointipajan aihe ja toteutus	23
6.6	Aineiston analyysi.....	25
6.7	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	26
6.8	Tutkimuksen eteneminen	28
7	KYSELYN TULOKSET	29
8	JAUHIN-IDEOINTIPAJAN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	33
8.1	Positiivinen toimintakulttuuri ja yhteisöllinen oppiminen	33
8.1.1	Positiivinen ilmapiiri	36
8.1.2	Lasten keskinäinen vuorovaikutus	37
8.1.3	Lapsen kannustaminen ja kehuminen.....	38
8.1.4	Kannustaminen ja kehuminen työyhteisössä	40
8.1.5	Osallisuus	41
8.1.6	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	43

8.1.7	Oppimisympäristö	45
8.1.8	Leikki	45
8.2	Ammatillisuus	47
8.2.1	Työntekijöiden ominaisuudet	47
8.2.2	Sensitiivisyys ja sanaton vuorovaikutus	49
8.2.3	Lapsen tunteminen.....	50
8.2.4	Lapsen yksilöllinen huomioiminen.....	52
9	POHDINTA	53
9.1	Tutkimuksen taustaa ja arviointi	53
9.2	Opinnäytetyöprosessin arviointi	54
9.3	Loppusanat ja jatkotutkimusaiheet.....	55
	LÄHTEET	57

Liitteet

Liite 1	Jauhin-ideointipajaan orientoiva kysely
Liite 2	Kutsu Jauhin-ideointipajaan
Liite 3	Infopaketti kyselyyn ja Jauhin-ideointipajaan osallistuville

1 JOHDANTO

Ihmisen suhtautumistapa elämässä kohtaamiinsa haasteisiin ja vaikeuksiin kumpuaa yksilön sisimmästä. Ajattelutapaan vaikuttavat niin ympäristö lähimmäisineen, elämäntilanne kuin ihmisen henkilökohtaiset arvot ja asenteet. Tapaa kohdata haasteita ja reagoida niihin voi kuitenkin kehittää. Positiivisuutta ja taitoa ottaa haasteet rohkeasti ja lannistumatta vastaan tarvitaan erityisesti päiväkodeissa. Näin lapsille on mahdollista tarjota laadukasta, tärkeimpien varhaiskasvatustoimintaa ohjaavien asiakirjojen mukaista varhaiskasvatusta. Yksittäisen lapsen lapsuus on nyt ja vastuu siitä on vanhempien lisäksi juuri varhaiskasvatuksella. Varhaiskasvatushenkilöstöllä on valta ja vastuu paitsi toiminnastaan myös asenteesta, jonka he samalla seuraavalle sukupolvelle siirtävät.

Tämä opinnäytetyö ei kerro varhaiskasvatuksen haasteista, vaan uskomme positiivisuuden voimaan. Varhaiskasvatus ja sen kehittäminen sekä positiivinen ja laadukas, varhaiskasvatustilaksi ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohjautuva pedagogiikka kiinnostavat ja innostavat meitä. Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista on mahdollista tukea varhaiskasvatustoimintaa kehittämällä. Opinnäytetyön aineisto on sen vuoksi kerätty innovatiivista menetelmää käyttäen. Toteutetut ideointipajat synnyttivät tuloksinaan paljon ideoita positiivisen pedagogiikan toteuttamisesta varhaiskasvatuksen arjessa.

Innovointi on tulossa yhteiskunnassa vahvemmin esille alasta riippumatta, mutta vaatii toteutuakseen tietoista asian havaitsemista ja siihen paneutumista. Innovatiivisuutta on mahdollista opetella ja sen mukaista ajattelutapaa kehittää. Työn tavoitteena on edistää innovatiivisuutta varhaiskasvatuksen piirissä. Toivottavaa on, että toiminnan kehittäminen tulisi yhä suuremmaksi osaksi päiväkotien arkipäivää. Mielestämme Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH 2016) viestivät positiivisuutta ja innovatiivisuutta muun muassa pedagogiikan korostumisen sekä muiden muutostensa osalta. Varhaiskasvatushenkilöstön on suotavaa - jos ei suorastaan pakollista - omaksua ja kehittää innovatiivisuutta ja positiivisuutta työnsä arjessa. Näin tulee tehdä lasten hyvinvoinnin parhaaksi. Varhaiskasvatustoimintaa ohjaavat asiakirjat tulee nähdä paitsi työn voimavarana, myös varhaiskasvatushenkilöstöä positiivisuuteen ja innovatiivisuuteen kannustavina.

Opinnäytetyössä tutkitaan päiväkotien arjen käytäntöjä sekä uusia ideoita positiivisen pedagogiikan toteuttamiseksi varhaiskasvatuksen arjessa. Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmin. Opinnäytetyössä tarkastellaan ja esitetään tapoja, joilla päiväkotien on mahdollista toteuttaa positiivista pedagogiikkaa arjessaan entistä monipuolisemmin ja laajemmin. Työssä etsittiin vastauksia erityisesti teemoi-

hin positiivinen toimintakulttuuri ja ammatillisuus. Tarkoituksena oli kuitenkin mahdollisimman laajan aineiston saavuttaminen, minkä vuoksi tervetulleita olivat kaikki ideat aiheesta "positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksen arjessa". Ideat saavutettiin kolmelle päiväkodille järjestetyn, yhteistoiminnallisen Jauhin-ideointipajan avulla. Ideointitilaisuuksien tueksi ja orientaatioksi laadittiin aiheeseen orientoiva kysely.

Varhaiskasvatuksen toteuttamista ohjaavat varhaiskasvatushenkilöstön ammattietiikka ja halu toimia lasten parhaaksi heidän myönteistä fyysistä, psyykkistä sekä henkistä kehitystään tukien. Toimintaa määrittelee merkittävästi varhaiskasvatuksen säännöstö, josta henkilöstön ei ole mahdollista tinkiä. Ohjaavista asiakirjoista tärkeimmät ovat vuonna 2015 voimaan tullut varhaiskasvatustuki sekä vuonna 2016 julkaistu valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Vuoden 2017 elokuusta lähtien päiväkodit ovat olleet sitoutuneita noudattamaan myös paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmiaan (OPH 2016).

Työn teoriaosuudessa käsitellään laadukasta varhaiskasvatusta, positiivista pedagogiikkaa sekä innovatiivisuutta. Laadukasta varhaiskasvatusta tarkastellaan varhaiskasvatuslaista sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista tutkimuksen myötä esiin nousseiden seikkojen valossa. Tutkimuksen myötä löytyneistä innovaatiokelpoisista ideoista oletamme löytyvän työkaluja päiväkotien arjen kehittämiseksi yhä toimivammaksi ja paremmaksi. Jauhin-ideointipaja osoittautui varhaiskasvatusympäristössä erittäin hyvin toimivaksi ja niin osallistujia kuin tilaisuuden ohjaajia innostavaksi. Kyseessä on toiminnan kehittämisen työkalu, jota varhaiskasvatuksessa kannattaa käyttää innovoinnin apuna jatkossakin.

2 VARHAISKASVATUSLAKIIN JA VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEISIIN POHJAUTUVA VARHAISKASVATUS

Laadukas varhaiskasvatus on näkemyksemme mukaan monesta asiasta rakentuva kokonaisuus. Varhaiskasvatustilain ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat kuitenkin varhaiskasvatuksen laatuun liittyvät asiakirjat, joita henkilöstön on työssään noudatettava. Tässä luvussa avataan laadukkaana varhaiskasvatuksen tärkeimpiä tekijöitä edellä mainittujen asiakirjojen pohjalta. Asiakirjoista mainitaan erityisesti ideointipajan myötä esiin nousseiden seikkojen osalta. Luvussa 8 aineiston analyysissä viitataan aiheisiin tarkemmin.

Lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen säädetään 1.8.2015 voimaan tullessa varhaiskasvatustilain. Varhaiskasvatustilain painottaa erityisesti pedagogiikkaa, jota tulee sisältyä sen jokaiseen osa-alueeseen; niin kasvatukseen, opetukseen kuin hoitoonkin (Varhaiskasvatustilain 36/1973 § 1). Pedagogiikan painottumisen omaksuminen on osalle varhaiskasvatushenkilöstöä uutta ja opettelua vaativaa sekä aluksi mahdollisesti myös vastarintaa herättävää. Oletuksena on, että juuri tämän kaltaisesta, uudesta tilanteesta on mahdollista selvittää helpommin ja lopulta pienemmin ponnistuksin omaa ajattelutapaansa tarkistamalla ja innovatiivisemmaksi pyrkimällä.

Varhaiskasvatukseen liittyviä asiantuntijaviraston tehtäviä hoitaa Opetushallitus. Opetushallituksen toiminta on säädetty tilain opetushallituksesta (182/1991), johon perustuen Opetushallitus laatii Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelevät varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeiset sisällöt sekä määrittävät muun muassa varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen huoltajien välisestä yhteistyöstä ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu kehittämään varhaiskasvatuksen laatua, toteuttamaan varhaiskasvatukselle määrätty tavoitteet sekä varmistamaan varhaiskasvatuksen maanlaajuinen, yhdenvertainen toteutuminen. (Varhaiskasvatustilain 36/1973 § 9.)

Opetushallitus on määrännyt kuntia velvoittavasta asiakirjasta, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, 18.10.2016 alkaen. Kunnat ja kaupungit laativat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta oman, paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmansa. Nämä tulivat käyttöön 1.8.2017 alkaen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta laaditaan jokaisen lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (OPH 2016, 3, 4, 62.)

2.1 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin liittyy olennaisena osana jokaiselle lapselle henkilökohtaisesti laadittava varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelma on lain mukaan laadittava kaikille päiväkodissa tai perhepäivähoidossa oleville lapsille. Siihen on kirjattava tavoitteet, joilla varhaiskasvatuksessa voidaan tukea lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää myös toimenpiteet edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsema tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa lapsen mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on arvioitava vähintään kerran vuodessa. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 7.)

2.2 Varhaiskasvatustoiminnan tavoitteet varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslaki määrittelee varhaiskasvatukselle kymmenen tavoitetta, jotka esittelemme seuraavaksi.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on Varhaiskasvatuslain (36/1973 § 2) mukaan:

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustyöympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;

10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

2.3 Varhaiskasvatusympäristö ja ryhmien muodostaminen

Varhaiskasvatuslain viidenteen pykälään on kirjattu päiväkodin henkilöstön määrä, jonka myötä varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Myös varhaiskasvatuksen ryhmien muodostaminen, tilojen suunnittelu ja käyttö tulee järjestää siten, että varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 5.)

Hyvä toimintaympäristö palvelee koko päiväkotiryhmän toimintaa. Toimintaympäristöön kuuluvat fyysinen, toiminnallinen, psyykinen, sosiaalinen, pedagoginen ja kulttuurinen toimintaympäristö. (Koivunen 2009, 179.) Myös varhaiskasvatuslaki määrittelee varhaiskasvatusympäristön tarkoin. Sen tulee olla kehittävä, lapsen oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden tulee olla asianmukaisia ja niissä tulee huomioida esteettömyys. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 6.)

2.4 Osallisuus, osallistuminen ja vuorovaikutus

Varhaiskasvatuslain seitsemäs pykälä määrittelee lapsen osallisuutta saamassaan varhaiskasvatuksessa. Suunniteltaessa, toteuttaessa ja arvioitaessa lapsen varhaiskasvatusta on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset. Ne on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Myös lasten vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Tähän on järjestettävä toimintayksiköissä mahdollisuus säännöllisesti. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 7b.)

Kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa ovat lasten oikeuksia. Nämä oikeudet ovat keskeisiä varhaiskasvatuksen periaatteita. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kannustaa lasta omaaloitteisuuteen sekä tukea hänen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitojaan. (OPH 2016, 24.)

Lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja vahvistavat lasta arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiinsa vastaaaminen. Lapset oppivat vuorovaikutustaitoja ja yhteisten sääntöjen ja sopimusten laatimista sekä niiden merkitystä suunnittelemalla, toteuttamalla ja arvioimalla toimintaa yhdessä varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Henkilöstön vastuulla on varmistaa jokaisen lapsen mahdollisuus

osallistua ja vaikuttaa. Näin lapsen käsitys itsestään kehittyy, hänen itseluottamuksensa kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat. (OPH 2016, 24.)

2.5 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuriksi kutsutaan työyhteisön tapaa toimia. Se saa vaikutteita yhteisön tiedostetusta, tiedostamattomasta sekä tahattomasta vuorovaikutuksesta. Yhteisön jäsenet sekä toimintakulttuuri vaikuttavat kiinteästi toisiinsa. (OPH 2016, 28.)

Toimintakulttuuria kehitettäessä on lähtökohtana pidettävä lapsen etua. Toimintakulttuurin kehittämiseen on tärkeää ottaa mukaan koko varhaiskasvatushenkilöstö. Jotta lapsilähtöisyys ja osallisuus toteutuvat, tulee kehittämisprosessiin ottaa mukaan myös lapset huoltajineen. Toimintakulttuurin kehittäminen mahdollistuu, kun työyhteisössä käydään luottamusta rakentavaa dialogia. (OPH 2016, 28–29.) Osallisuudesta kirjoitetaan enemmän luvussa 8.1.5.

Toimintakulttuuria kehitetään varhaiskasvatuksessa kolmen periaatteen mukaisesti. Ensimmäisessä oppiva yhteisö nähdään keskeisenä asiana toimintakulttuurissa. Uudenlaisia toimintatapoja kokeillaan rohkeasti ja avoimin mielin epäonnistumista pelkäämättä. Ilmapiirin tulee olla salliva, rohkaiseva, sinnikäs, yritteliäs, kunnioittava ja huomaavainen, jotta toimintakulttuurin kehittäminen mahdollistuu. Yhteisö sekä haastaa itseään, että hyödyntää vahvuuksiaan. (OPH 2016, 29.)

Seuraavan periaatteen mukaan yhteisön tulee olla leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava. Tällöin yhteisö tunnistaa leikin merkityksen oppimiseen ja hyvinvointiin sekä pyrkii välttämään leikkiä rajoittavia tekijöitä luoden sen sijaan leikille mahdollisuuksia. Myös yhteistyö ja vuorovaikutus henkilökunnan ja muun lähiympäristön kesken on tärkeää. Lapsia on myös rohkaistava ja tuettava hyvään vuorovaikutukseen sekä ystävyyden ja vertaissuhteiden solmimiseen. (OPH 2016, 29.)

Kolmantena tärkeänä periaatteena toimintakulttuurin kehittämiseksi pidetään hyvinvoinnin, turvallisuuden sekä kestävä ja liikunnallisen elämäntavan vaalimista. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa niin riittävän levon, terveellisen ja riittävän ravinnon, ulkoilun ja liikunnan tarjoamista lapsille kuin myös kiireettömän ilmapiirin luomista. Keskittymistä edistää ympäristö, jossa pyritään ylimääräisten häiriötekijöiden minimointiin. Turvallisuudella tarkoitetaan lapsen ja koko yhteisön fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta. Varhaiskasvatuksessa on pyrittävä tunnistamaan kiusaaminen, ehkäistävä tapaturmia sekä opeteltava yhdessä lasten kanssa taitoja erilaisten konfliktitilanteiden ratkaisemiseen. Kestävällä elämäntavalla tarkoitetaan sitä, että kaikessa toiminnassa otetaan huomioon ekologisuus, sosiaalisuus, kulttuurisuus ja taloudellisuus. (OPH 2016, 29.)

3 POSITIIVINEN PEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSESSA

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyöhön olennaisesti liittyvä termi ja pedagoginen suuntaus, positiivinen pedagogiikka. Termiä käsitellään erityisesti varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Kyse on viime aikoina entistä laajemmin tietoisuuteen ja jopa varhaiskasvatuksen trendiksi nousseesta aiheesta. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sivuaa aihetta ottaessaan voimakkaasti kantaa muun muassa lapsen osallisuuteen.

3.1 Positiivinen pedagogiikka yleisesti

Negatiivisten kokemusten nouseminen positiivisia korkeammalle sekä niiden mieleenpainuvuus juontaa juurensa ihmiskunnan historiasta. Ihmislajin säilymiseksi on ollut järkevämpää keskittyä uhkiin ja vaaroihin onnellisuutta lisääviä tekijöitä enemmän. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 19.) Positiivinen pedagogiikka on saanut vaikutteita positiivisesta psykologiasta. Yksi sen tavoitteista on ohjata vallitsevat ajattelu- ja toimintamallit pois ongelmakeskeisyydestä. (Kumpulainen, Mikkola, Rajala, Hilppö & Lipponen 2014, 227.) Kielteiset kokemukset kulkevat mukamme yrittäen tuhota tervettä mieltämme, mutta kielteisten asioiden valta-asemaa ajattelussamme tulisi positiivisen psykologian mukaan syrjäyttää aktiivisesti (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 19).

Positiivinen pedagogiikka ei sulje pois kielteisten tunteiden tai haastavien asioiden käsittelyä (Kumpulainen ym. 2014, 229). Elämässä olevaa hyvää on kuitenkin vaalittava ja nostettava esille tietoisesti (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 19). Sosiokulttuurinen näkemys korostaa oppimisen ja kehityksen sosiaalista, emotionaalista ja kulttuurista ulottuvuutta. Tässä on myös positiivisen pedagogiikan teoreettinen perusta. (Kumpulainen ym. 2014, 227.)

Kumpulainen ja kumppanit (2014, 224) kritisoivat vahvuuksien ja voimavarojen tarkastelun jääneen päiväkodin oppimista ja hyvinvointia edistävän työn parissa vähemmälle. Sen sijaan usein keskitytään oppimisen ja hyvinvoinnin puutteisiin ja niitä heikentäviin tekijöihin. Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2016, 10) mukaan positiivisen pedagogiikan olennainen ajatus on tuoda jokainen oppija tietoiseksi omista kyvyistään sekä opettaa jokainen tunnistamaan omat vahvuutensa hyödykseen. Jokaisessa ihmisessä on positiivisen pedagogiikan mukaan potentiaalia ja hyvää. Ihmisen vahvuudet on nostettava esiin mahdollistamaan elämään niin myönteisiä asioita, kuin suojaa elämän kriisihetkiin.

Positiivisen pedagogiikan tarkoitus ei ole korjata ihmisen puutteita, vaan ravita sen sijaan vahvuuksia (Uusitalo-Malmivaara, 2014, 18). Tällöin kasvatustoiminnan lähtökohdaksi nousevat riskien selvityksen sijaan asiat, jotka kannattelevat lasta, saavat lapsen tuntemaan oppimisen iloa ja tekevät oppimisesta mielekäästä. Positiivisen pedagogiikan tavoite on tukea

lapsen hyvinvointia ja oppimista päiväkodin arjessa. Sen mukaan lapsi itse on aktiivinen toimija ja merkitysten rakentaja ja pedagogisen toiminnan keskiössä tulisi olla myönteisten tunteiden ja vahvuuksien lisäksi lasten osallisuus. (Kumpulainen ym. 2014, 225, 229, 230.)

Lapsi tulee positiivisen pedagogiikan mukaan nähdä aktiivisena, omaan elämäänsä vaikuttavana subjektina. Häntä tulee ymmärtää hänen omien tilojensa ja mielenmaisemansa näkökulmista. Kaiken toiminnan lähtökohtana tulee olla lapsi, lapsen arki ja elämä. Tämä sisältää myös lapsen sosiaaliset ja fyysiset kasvu ympäristöt, joita kiinteä osa lapsi on. Toimiva, kahdensuuntainen viestintä ja oppiminen auttavat kasvattajia ymmärtämään lasten kasvu ympäristöjä. Tämä on erityisen tärkeää tilanteessa, jossa lapsen sosioekonominen tai kulttuurinen tausta poikkeaa kasvattajan omasta taustasta. Myös positiivisen ja kunnioittavan vuorovaikutuksen rakentuminen on päiväkodissa helpompaa, kun päiväkodin pedagoginen toiminta on lapsen vahvuudet huomioivaa. Näin pohjustetaan myös sujuvaa varhaiskasvatuksen ja kodin välistä yhteistyötä. (Kumpulainen ym. 2014, 225, 229, 230.)

3.2 Luontevahvuusopetus

Positiivisessa pedagogiikassa on kyse uudesta pedagogisesta näkökulmasta, luontevahvuusopetuksesta. Se on otettu lämpimästi vastaan koulun ja varhaiskasvatuksen maailmassa. Positiivinen pedagogiikka ei kohdistu pelkästään lapseen. Luontevahvuusopetus on läsnä jokaisessa arkipäivän tilanteessa lasten saadessa esimerkin omaan toimintaansa siitä, miten havaitsevat aikuisten toimivan. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 11–13.) Ei ole siis merkityksetöntä, miten päiväkodin aikuiset käyttäytyvät suhteessa itseensä ja toisiin ihmisiin. On tärkeää, millaista esimerkkiä he lapsille näyttävät. On tunnettava myös omat luontevahvuutensa, jotta osaa opettaa muita. Uuden näkökulman omaksuminen kannattaa: positiivinen pedagogiikka antaa lapsille eväitä pitkälle aikuisuuteen.

Luontevahvuuksiin keskittyvän opetuksen tavoitteena on kasvattaa lapsissa ja nuorissa toipumiskykyä elämässä eteen tulevien haastavien tilanteiden varalle. Toipumiskykyinen ihminen suhtautuu tulevaisuuteen rennommin ilman, että murehtisi mitä tuleman pitää. Ja kun negatiivisia asioita tapahtuu, ne on mahdollista kohdata kehitetyn myönteisen reservin turvin. Silloin negatiivisuuteen ei takerru niin helposti. Toipumiskykyisen ihmisen on lisäksi mahdollista muodostaa yhteenkuuluvuuden tunne toisten ihmisten kanssa vaikeassakin tilanteessa. Asiaan liittyy myös elämän näkeminen kokonaisuutena ja yleinen luottamus siihen, että elämä kantaa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 39–41.) Tämä on olennaista myös varhaiskasvatuksen alalla ja osittain syy myös opinnäytetyön aihevalinnalle. Haastavissakin tilanteissa on mahdollista nostaa päätoipumiskykyisenä pystyyn ja kehittää tilannetta positiivisin mielin paremmaksi. Yksittäisen lapsen varhaiskasvatuksen aika on tässä ja nyt. Meillä

varhaiskasvattajilla on puolestamme valinnan mahdollisuus ja pohdinnan paikka sen suhteen, miten ajattelemme ja toimimme.

Ihmisen luonne kasvaa ja kehittyy lapsuudesta saakka. Lapsen luonne saa sävyjä ympäröivästä maailmasta, onnistumisen kokemuksista, haasteista ja omasta toimijuudesta. Myönteinen luonteenkasvu on jokaisen lapsen oikeus. Se on mahdollista saavuttaa turvallisessa vuorovaikutuksessa ja myönteisessä oppimisilmapiirissä. Yhteys toisiin ihmisiin sekä vahvistava palaute rakentavat minuutta ja lapsen sosiaalista pääomaa. Omiin luonteenvahvuuksiin tutustuminen johtaa myönteiseen itsetuntemukseen ja ihminen motivoituu ohjaamaan omaa elämäänsä. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 31.) Vahvuuksien tunnistaminen vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa sekä auttaa lasta ratkaisemaan ongelmia, luottamaan omiin kykyihinsä toimia erilaisissa tilanteissa sekä saavuttamaan tavoitteita. (Kumpulainen ym. 2014, 232.)

Tunnistamalla lapsen kokemusmaailmaa luodaan perustaa keskeisille oppimisen, terveen kasvun ja hyvinvoinnin voimavaroille, kuten lapsen osallisuudelle, yhteisöllisyydelle ja vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle. Erityiseen keskiöön positiivisessa pedagogiikassa nousee kuitenkin lasten hyvinvointia ja oppimista tarkasteltaessa lapsen oma näkökulma. Tässä nähdään pedagogisen vuorovaikutuksen lähtökohta ja perusta. Tarkoitus on yhdistää lapsen, vanhempien ja kasvatustieteen asiantuntijoiden näkökulmat yhdeksi lapsen hyvinvointia ja oppimista tukevaksi resurssiksi. (Kumpulainen ym. 2014, 225–226.)

Ihmisen toipumiskykyä on mahdollista kehittää ja vahvistaa hyvää vahvistavalla ja sanoittavalla vuorovaikutuksella. Positiiviset muistot onnistumisista parantavat ihmisen hyvinvointia ja auttavat huomaamaan onnistumiset herkemmin myös jatkossa. Myös tunnekuntoisuus eli omien tunteiden tunnistaminen sekä säätely ovat avuksi toipumiskyvyn kasvatamisessa. Aikuisen esimerkin voima on tämänkin suhteen valtava. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 41–42, 44.) Positiivisilla tunnetiloilla on myönteinen vaikutus ihmisen onnistumiseen, havaintokykyyn, muistamiseen, oppimiseen ja laajempaan hyvinvointiin sekä terveyteen (Uusitalo-Malmivaara 2014, 21). Positiivisuus siis lisää ihmisen onnellisuutta monin eri tavoin. Positiivisuus kannattaa ja kannattelee elämässä.

3.3 Elämänasenne ja positiivisuuden voima

Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2016, 49) mukaan se, millainen elämänasenteemme on, vaikuttaa kaikkeen toimintaamme sekä tietoisesti että tiedostamattomasti. Pessimististäkin elämänasennetta on mahdollista kehittää positiivisemmaksi. Optimistinen elämänasenne luo lisää myönteisyyttä ja sitä kautta myös toiveikasta sisäistä puhetta, jonka avulla ihmisen on mahdollista saavuttaa voimaantumisen kokemuksia. Myönteinen sisäinen puhe antaa armollisuutta ja auttaa näkemään asioi-

den valoisat puolet. Se myös kannustaa ja hurraa meille onnistuksamme. Sen myötä itseen on mahdollista suhtautua kokonaisuudessaan-kin myönteisemmin ja myötätuntoisemmin.

Myönteisiä tunteita ja myönteistä sisäistä puhetta on muistettava ylläpitää. Positiivisia tunteita on koettava usein ja niitä on oltava ihmisen elämässä selkeästi kielteisiä enemmän, jotta ihminen voi hyvin. Tunteiden ei tarvitse kuitenkaan olla suuria, mutta tunteiden välisen suhteen on oltava balanssissa. Pienet kehut ja oikeaan aikaan, mieluiten julkisesti annettu positiivinen palaute riittävät, kunhan positiivisia tunnekokemuksia saadaan riittävästi. Lasten parissa työskentelevän henkilön on hyvä tiedostaa tämä jokapäiväisessä toiminnassaan. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 50–51.)

3.4 Työilmapiirin vaikutus

Ihmisen on helpompi arvioida omaa käyttäytymistään sekä omaksua uusia näkökulmia tai laaja-alainen kuva asioista, kun hän on miellyttävien, myönteisten tunnetilojen ympäröimä. Positiiviset tunteet, kuten ilo, kiitollisuus, myötä ylopeys tai huvittuneisuus saavat ihmisen kukoistamaan. (Kumpulainen ym. 2014, 224). Ei siis ole yksiselitteistä, millainen ilmapiiri työpaikalla vallitsee. Kielteisen suhtautumisen ja ilmaisun voima on niin suuri, että yhden kielteisen puheen kumoamiseksi tarvitaan moninkertainen määrä positiivista vuorovaikutusta (Oulasmaa & Saloheimo 2013, 81.)

Jokainen ammattikasvattaja suhtautuu työn haasteisiin eri tavoin. Toisille pärjääminen on helpompaa vaikeuksienkin keskellä. Tämä selittyy esimerkiksi persoonien välisillä eroilla henkilökohtaisen elämän voimavarojen tai esimerkiksi elämänkatsomuksen ja luonteenpiirteiden suhteen. Positiivisesta asenteesta on etua haasteidenkin keskellä toimittaessa. Lisäksi vaikutusta on työpaikan ilmapiirillä ja työkavereiden tarjoamalla vertaistuella – huonosti toimiva työyhteisö taas pahentaa koettuja hankalia tunteita entisestään. (Riihonen & Tuukkanen 2013, 76–77.) Kolemme, että myös mahdollisiin varhaiskasvatuksen arjessa esiintyviin haasteisiin on mahdollista suhtautua monin eri tavoin. Esimerkiksi muutostilanteissa tai kiireen tunteiden nostaessa päätään olisi usein mahdollista kehittää niin yksikön toimintaa kuin jokaisen varhaiskasvattajan omaa ajattelua, jotta tilanteesta päästään eteenpäin ahdistuksen tunteissa vellomisen sijaan.

Esimiehen rooli myönteisen ilmapiirin luojana on erityisen tärkeä aloilla, joilla tehdään ihmissuhdetyötä. Päiväkodissa ilmapiiri heijastuu suoraan lapsiin. Esimiehen lisäksi jokainen työntekijä on osaltaan vastuussa positiivisesta työilmapiiristä, jossa on hyvä tehdä töitä. (Oulasmaa & Saloheimo 2013, 79, 81.)

Päiväkotien väliset erot saattavat olla suuriakin; toimintatavat saattavat olla laadullisesti hyvin erilaisia jopa samalla alueella toimivien päiväkotien välillä. Urautunut ja kaavamainen toimintakulttuuri heikentää varhaiskasvatuksen laatua, kun taas hyvässä tilanteessa ideointi on osa päiväkodin toimintakulttuuria. Ihannetilanteessa ideat ja suunnitelmat myös toteutetaan. (Riihonen & Tuukkanen 2013, 77–78.) Positiivinen asenne ja ilmapiiri puolestaan on avuksi ideoiden toteutukseen asti saattamisessa.

4 INNOVAATIOT JA INNOVATIIVISUUS

Tässä luvussa käsitellään termejä innovaatio, innovatiivisuus ja innovaatioiden kehittäminen sekä innovatiivinen organisaatio. Kyseessä ovat enemmän nousussa olevat, kuin jo vahvasti arjen käytössä olevat varhaiskasvatuksen toimintatavat. Uskomme innovatiivisuuden olevan kuitenkin myös varhaiskasvatuksen lähitulevaisuutta.

4.1 Innovaatiot ja niiden kehittäminen

Sanojen innovaatio ja innovatiivisuus alkuperä ja historia kumpuavat yrittäjäpuolelta, mutta ovat vähitellen siirtyneet myös organisaatioiden toiminnan kehittämiseen ja tuotteista palveluihin. Innovaation käsite voidaan määritellä lukemattomilla eri tavoilla. Korpelainen ja Lampikoski (1998, 15–17) määrittelevät innovaation idean toteuttamiseksi tai toimeenpanoksi käytännössä. Kyseessä on soveltajan kannalta uusi tuote, palvelu, menettely tai prosessi.

Taatilan ja Suomalain (2008, 10, 15) mukaan innovaatiota pidetään usein yleiskielessä keksinnön tai idean synonyyminä. Olennaisena osana innovaation määrittelyä pidetään myös uutuuden toteuttamista. Heidän mukaansa innovaation reseptinä voidaankin pitää 10% inspiraatiota ja 90% perspiraatiota eli kovaa ja pitkäjänteistä työtä!

Laajana innovaation määritelmänä voidaan pitää myös sitä, että innovaatio on idea, käytäntö, esineellinen tai menetelmällinen ratkaisu, jonka potentiaaliset omaksujat näkevät ja käsittävät uudeksi. Suppeampi ja rajatumpi innovaation määritelmä voisi olla, että innovaatio on kaupallinen tai ei-kaupallinen yhteiskunnallisesti tunnustettu ja käyttöön otettu keksintö. Innovaatioita voidaan lajitella ja tyyppitellä monella eri tavalla. Erilaisia innovaation tyyppejä ovat muun muassa teknologiset, sosiaaliset ja organisatoriset innovaatiot, sekä prosessi- ja menetelmäinnovaatiot. Innovaatiot ovat nykyään tavallinen ja kaikkialla läsnä oleva ilmiö. (Koilisto, Mikkonen, Vaden, Valkokari, Ahonen & Vainio, 2011, 23.)

Dundonin (2000) määritelmä innovaatiosta koostuu neljästä eri komponentista: luovuudesta – uusien ideoiden keksimisestä, strategiasta – määrittelystä, onko idea uusi ja käyttökelpoinen, toteutuksesta – uusi ja käyttökelpoinen idea pannaan toimintaan ja hyödyllisyydestä – maksimoida uuden ja käyttökelpoisen idean toteutuksesta saatava lisäarvo. Hyöty voi olla rahallinen tulos, työntekijöiden moraalien ja muistiaineksen paraneminen tai yhteiskunnallinen hyöty. Dundonin määritelmän mukaan innovaatio on strategisen luovuuden hyödyllinen toteutus. (Heikkilä 2010, 186.)

Innovaatiot ovat työorganisaatiokeskeisiä, luovien ideoiden menestystä tuottavia toteutuksia organisaatiossa. Innovaation syntyminen organisaatiossa edellyttää hänen mukaansa sitä, että sen organisaatiokulttuuri rohkaisee innovoimaan, ylin johto tukee visiossa innovaatiota ja mahdollistaa näin tarvittavan muutoksen uusien ideoiden ja innovaatioiden tuottamiseen. Päivittäinen innovointiin sitoutuminen koetaan tärkeänä osana organisaatiossa työskentelyä. Luovuuden perustaitoja ja taloudellisia resursseja pidetään myös olennaisena osana innovaation kehittämisessä organisaatiossa. (Heikkilä 2010, 187.)

American Heritage Dictionaryn (1994) mukaan innovaatio on teko, joka tuottaa jotain uutta käyttöön otettavaa, johon liittyy olennaisesti yleensä jonkinlainen riskin ottaminen sekä tekijälle itselleen, että tuotteen tai palvelun käyttäjälle. Byrd ja Brown (2003) määrittelevät innovaation selkeän ja yksinkertaisen kaavan avulla: innovaatio = luovuus x riskin ottaminen. (Heikkilä 2010, 188.)

Innovaatiot syntyvät moniulotteisten vaikutusten verkostossa, eikä niitä voida selittää lineaarisen prosessin tuloksena. Innovaatioiden kehittäminen edellyttää eri vaiheissa tapahtuvaa tutkimusta, luovaa ongelmanratkaisua, avoimuutta ja joustavuutta. Monipuolinen osaaminen, innovatiivista työskentelyä tukevat fasilitaattorit, avoin ongelmanratkaisu sekä avoin ja dialoginen kommunikaatiokulttuuri ovat innovaatioiden kehittämisessä avainasemassa. Innovaatioiden kehittäminen edellyttää luovaa prosessia ja tukevia rakenteita organisaatiossa. Innovaatioita kehittäessä ja tuottaessa on siedettävä epäonnistumisia, virheitä, uusien asioiden oppimista, kuunneltava asiakkaita, neuvoteltava avoimesti, ratkaistava konflikteja rakentavasti ja tehtävä yhteistyötä. (Heikkilä 2010, 191.)

Graham ja Bachman (2004) luokittelevat innovaatiot niin sanotun innovaatiotaksonomian mukaan seuraaviin luokkiin: ongelman ratkaisu, kehitysidea, kaksi tai useamman olemassa olevan idean yhdistävä symbioottinen idea, olemassa olevan ajattelutavan täysin murtava vallankumouksellinen idea, sattumalta tapahtunut keksintö, tavoiteinnovaatio, intensiivisen tutkimuksen ja kehityksen tuloksena syntyvä tavoiteinnovaatio, taiteellinen innovaatio, filosofiset ideat sekä tietokoneavusteinen keksintö. (Heikkilä 2010, 215-217.)

Solatie ja Mäkeläinen (2013, 28, 41) määrittelevät innovaation tuoreeksi ajatteluksi, joka luo arvoa, on laajasti käyttöön otettu keksintö tai uudiste, uusi tai parannettu tuote, palvelu, järjestelmä, toimintamalli, toimintatapa, brändi, jakelukanava, käyttökokemus, jonkin asian käynnistämistä ensimmäistä kertaa tai uuden luomista. Haasteina innovoinnille Solatie ja Mäkeläinen näkevät pelon, oletukset, tiedon, tavat ja tottumukset, laiskuuden, sivukonttorin, kompensoimattomuuden, ajan ja johtamisen.

4.2 Innovatiivisuus ja henkilöstölähtöinen kehittäminen

Korpelainen ja Lampikoski (1998, 16–17) määrittelevät innovatiivisuuden yksilön, esimiehen, työryhmän tai organisaation ominaisuutena, taitona tai kapasiteettina luoda ideoita, hyödyntää niitä, kehittää niitä toimiviksi ratkaisuuksi tai innovaatioiksi.

Innovatiivisuus voidaan nähdä uusien ajatusten, ideoiden, toimintatapojen ja palveluiden tuottamisena ja omaksumisena. Koskensalmi, Lautio ja Lindström (2000, 7) jakavat puolestaan innovaatiot sisällöllisesti kahteen eri ryhmään: tuoteinnovaatioihin ja hallinnollisiin innovaatioihin. Tuoteinnovaatioissa muutokset tapahtuvat työpaikan valmistamisessa tuotteissa tai tuottamisessa palveluissa, kun taas hallinnollisissa innovaatioissa muutokset tapahtuvat tavassa, jolla tuote tai palvelu tuotetaan. Hallinnollisia innovaatioita kutsutaan usein myös prosessi-innovaatioiksi, joissa luodaan tai otetaan käyttöön yksilölle, ryhmälle tai organisaatiolle uusi, hyötyä tuottamaan tarkoitettu, suunnitelmallisen toiminnan tulokseksi syntynyt menettelytapa.

Luovuutta pidetään innovaation ideointivaiheena, kun taas innovaatioon liittyy aikomus saada aikaan jotain hyödyllistä, kuten suoraan tai epäsuoraan muihin ihmisiin työryhmässä, organisaatiossa tai ympäröivässä yhteiskunnassa vaikuttavia sosiaalisia seurauksia. Koskensalmi ja kumppanit näkevät luovuuden, innovatiivisuuden ja innovaation osittain päällekkäisinä ja osittain eri asioina, mutta joka tapauksessa oleellisina keinoina jatkuvalla työpaikan kehittämiselle. (Koskensalmi ym. 2000, 7.)

Ranteen (2015, 7, 29–30) mukaan innovatiivista ajattelua tulisi lisätä ja laajentaa, sillä se mahdollistaa ihmisten sisäisen maailman uudistumisen, kehittämisen ja ajattelun avartamisen. Innovatiivinen ajattelu on myös liitoksissa ihmisten ihmiskäsitykseen, ihmisen olemukseen, ihmisten yhteiseen tyypillisiin ominaisuuksiin, toimintatapoihin ja piirteisiin. Olennaista innovatiivisessa ajattelussa on myös se, miten ihminen näkee oman oppimis- ja kehityskykyisyytensä, ongelmanratkaisukykyensä sekä kyvyn tuottaa uusia ratkaisuja ja ideoita. On olennaista, näkeekö ihminen itsensä kehityskykyisenä, onko hän innostunut vai mielummin tutussa ja turvallisessa pitäytyvä.

Innovatiivisuuden vaatii käytännössä toteutuakseen organisaatiolta ja työyhteisöltä ihmisten kohtaamiselle soveltuvat, rauhalliset tilat, paikan ja ajan (Ranne 2015, 35). Varhaiskasvatuksen saralla arki on käytännössä aina melko hektistä ja pohdimmekin, onko innovoinnin varhaiskasvatuksessa tapahduttava tämän vuoksi käytännössä varsinaisen työajan ulkopuolella, innovoinnille erikseen ohjatuissa tiloissa ja sille ohjattuna aikana.

Mikäli organisaatiossa ei olla totuttu jatkuvaan innovointiin, ihmiset ovat kokeneet epäonnistumisia, heidän itseluottamuksensa on heikko, he tuntevat taitamattomuutta tai heillä on muita henkilökohtaisen elämän huolia, vaatii innovoiva ajattelu rohkaisemista. Mahdollisuuksia rohkaista innovatiivisuuteen on monia. Esimerkiksi myönteisen suhtautumisen ja kiinnostuksen totutusta poikkeaviin ideoihin tulisi olla jokaisessa organisaatiossa luontaista, jotta ammatillisen työn kehitystä on mahdollista seurata sekä omaa työtä ja itseään mahdollista kehittää jokaisen tilanteen vaatimalla tavalla. (Ranne 2015, 47–48.)

Mielestämme sosiaalialalla edellä mainittuun liittyy kiinteästi myös eettisyys. Heikommassa asemassa sekä kehityksellisesti erittäin herkässä elämänvaiheessa olevien henkilöiden, kuten lasten, kanssa työskennellessä on erityisen tärkeää olla kiinnostunut pysymään ajan tasalla sekä kehittämään työtään ja toimintaansa asiakkaiden parhaaksi. Näin laadukkaan sekä aina kun mahdollista positiivisen kasvatuksen opetuksen ja hoidon toteuttaminen on mahdollista parhaalla mahdollisella tavalla.

Ihmiset pitävät yleensä siitä, että heitä kuunnellaan. Ihmisiä kannattaa kuunnella pitkään ja aktiivisesti ja heihin kannattaa suhtautua positiivisesti, vaikka lopulta olisikin itse asiasta eri mieltä. Aito kiinnostus toisten ihmisten mielipiteistä ja uusista näkökulmista on innovatiivisuuteen rohkaisussa erittäin tärkeää ja välittyy koko rohkaisijan olemuksesta kuten ilmeissä, äänen sävyssä sekä kuuntelun ja dialogin sujuvuudessa. (Ranne 2015, 50–53.)

Kiinnostuneisuuttaankin on mahdollista kehittää ottamalla omat toimintatapansa aktiiviseen tarkasteluun. Kun ilmapiiri on saatu ideamyönteiseksi, on aika rohkaista ihmisiä rakentamaan ja kommentoimaan ideoita konkreettisesti. Tällöin ideoita uudelleenarvioidaan ja kehitetään yhdessä, erilaisia kokemuksia ja näkemyksiä mukaan tuoden. (Ranne 2015, 50–53.)

Yhteisössä on oltava ideoiden hankkimiseksi kaikille selkeä ja tunnettu, tasapuolinen ja luotettava järjestelmä. Järjestelmän on oltava innostava ja kaikilla on oltava tunne siitä, että juuri hänen ideansa on arvokas ja kiinnostava. Ideoinnista on hyvä kiittää sekä henkilökohtaisesti, että julkisesti. Koko työyhteisön ilmapiirin on tuotava jatkuvasti ilmi, että työn kehittäminen ja ideoiden tuottaminen ovat arvostettuja ja tärkeitä. Työn kehittäminen, parannettavien kohtien etsiminen ja ideoiden tuottaminen tulisi olla arvokasta ja tärkeää. Ideaan on kannattavaa reagoida mahdollisimman pikaisesti ja myös idean arvioinnin on edettävä niin nopeasti, kuin mahdollista. (Ranne 2015, 58.) Tällöin ideointi on kannustavaa ja tuntuu palkitsevalta sekä yhteisö motivoituu innovoimaan, jolloin ideoiden tuottamisesta on mahdollista saada toimintatapa.

Ideoiden hankintajärjestelmän on oltava vähemminkin aktiivisia yhteisön jäseniä mukaan kannustava. Tuotetuista ideoista kannattaa jakaa

runsaasti tietoa koko organisaatiolle ja ideointiin kannustaa esimiesten kautta jokaisessa hierarkian portaassa. Idean vastaanottajan tulee kiinnittää huomiota niin käyttäytymiseensä kuin esimerkiksi sanattomaan viestintäänsä ja omaan innokkuuteensa. Idea kannattaa vastaanottaa kiinnostuneesti keskustellen. Sillä, miten ideat vastaanotetaan, on ideointi-innon kannalta suuri merkitys. (Ranne 2015, 59.)

Ihmisiä on kohdeltava yhteisössä tasavertaisesti myös ideoita vastaanotettaessa. Ideaa on lupa kritisoida, mutta se, kuka idean esittää ei saa vaikuttaa ideaan suhtautumiseen. Ihmisiä on kunnioitettava ja omia taitojaan tämän suhteen kehitettävä tarpeen mukaan. (Ranne 2015, 62–63.) On osattava erottaa esimerkiksi henkilökohtaiset mieltymyksensä ihmisten suhteen asiayhteydestä, sekä säilyttääkseen ideoinnin kaikille motivoivana, että jaksakseen pysyä itse ideointiin innostavana. Koskaan ei voi tietää keneltä ja missä tilanteessa syntyy hyviä uusia keinoja tai kehityskelpoisia ideoita. Ideoiden vastaanottajan on siis kiinnitettävä paljon huomiota myönteiseen suhtautumiseensa paitsi ideaan, myös idean esittäjään. Uskomme, että myönteisyys ja positiivinen ajattelu työyhteisössä heijastuu myös siihen, miten positiivisella otteella pedagogiikkaa toteutetaan päiväkodissa. Esimerkiksi Huomaa hyvä! -ajattelumalli on toimiva metodi myös aikuisten kesken.

4.3 Innovatiivinen organisaatio

Korpelaisen ja Lampikosken mukaan innovatiivinen organisaatio on kykenevä tuottamaan markkinoille jatkuvasti menestystuotteita ja palveluita sekä kehittämään sisäisiä prosessejaan ja tuotantoaan. (Korpelainen & Lampikoski 1998,16). Sopiva kokoonpano, ryhmän kiinteys, yhteistointi ja vähäiset ryhmienväliset ristiriidat edistävät innovatiivista ilmapiiriä organisaatioissa. Myös yksilölliset tekijät, kuten johtamis- ja ongelmanratkaisutyyli ja sisäinen työmotivaatio ovat innovaatioprosessille tärkeitä. Stressi taas saattaa vaikuttaa innovatiivisuuteen kielteisesti, esimerkiksi jos työssä on paljon epävarmuutta, henkilöstöristiriitoja tai työroolien epäselvyyksiä, ei se yleensä voi olla vaikuttamatta organisaation innovatiivisuuteen. (Koskensalmi ym. 2000, 9–10, 13.)

Innovatiivinen ilmapiiri yleensä kannustaa uuden kokeiluun, pyrkii jatkuviin parannuksiin, kertoo kokeiluista muille, rohkaisee tekemään asioita paremmin, on vapaa erilaisen mielipiteiden ilmaisulle ja haluaa säännöllisesti palautetta asiakkailtaan. Organisaation muutoskykyisyys vaatii vuorovaikutuksellista ilmapiiriä, rehellisyyttä, luottamuksellisuutta, avoimuutta, erilaisuuden hyväksymistä ja ennen kaikkea luovuutta. Organisaation johtamistyylin tulisi olla mahdollisimman avoin, keskusteleva, henkilöstölähtöinen, delegoiva ja vuorovaikutteinen, jotta se mahdollistaisi innovatiivisuuden syntymisen työyhteisössä. Myös visiolla, turvallaisella osallistumisilmapiirillä, tehtäväorientoitumisella ja innovatiivisuudella on suuri merkitys työryhmien innovatiivisuuteen. (Koskensalmi ym. 2000, 9–10, 13.)

Harisalo (2011, 17, 43) painottaa luovuuden vahvistamisen tärkeyttä organisaatioiden innovatiivisuudessa. Hän näkee viisi toisiaan vahvistavaa tapaa kehittää luovuutta; luovuus strategisena haasteena, luova prosessi, luova kulttuuri, luovuuden esteiden minimointi ja luovuuden teknologian hyödyntäminen. Jotta innovatiivisuutta voitaisiin edistää organisaatioissa, vaatii se pitkäjänteistä ja johdonmukaista työtä kaikilla hallinnon tasoilla. Harisalon mukaan luovuus ja innovatiivisuus ovat luotuja ominaisuuksia. Ne ovat elinehtoja organisaatioiden hyödyllisyydelle, olemassaololle ja taloudelliselle kannattavuudelle. Innovatiivisuus on tekojen, ei sanojen seuraus.

4.4 Innovatiivisuus sosiaalialalla ja varhaiskasvatuksessa

Innovaatio-käsitteen käyttäminen sosiaalialalla ja etenkin varhaiskasvatuksessa ei ole vielä kovinkaan yleistä. Sosiaaliala on kuitenkin jo löytänyt innovatiivisuuden muilta, kuten teknologian ja kaupan aloilta. Innovaatiokulttuuri, luottamus ja motivaatio ovat vaikuttavia tekijöitä organisaatioiden innovatiivisuudessa. Kirjallisuutta ja empiiristä tutkimusta innovatiivisuudesta sosiaalialalla ei kuitenkaan ole vielä juurikaan löydettyissä.

Sosiaaliset innovaatiot tähtäävät yleensä toiminnan parantamiseen laadullisesti eli kvalitatiivisesti. Sosiaalisella innovaatiolla tarkoitetaan yksilön tai yhteisön hyvinvointiin, terveyteen tai palvelujärjestelmään lisäarvoa tuottavaa, uutta ideaa. Se on voinut syntyä yksilön, yhteisön tai ryhmän luovan toiminnan seurauksena. Sosiaali- ja terveystieteillä on monenlaisia sosiaalisia innovaatioita. Systemiset innovaatiot käsittävät palvelujen ja etuuksien erilaisia kansallisia, alueellisia, seudullisia ja paikallisia järjestämistapoja sekä lainsäädäntöön tai ohjausjärjestelmään liittyviä innovaatioita. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja koskevat innovaatiot voivat sen sijaan kehittää esimerkiksi asiakaslähtöisyyttä, hoitokäytäntöjä ja -prosesseja tai palveluketjuja. (Hämäläinen, Jäppinen & Kivisaari 2005, 198–199.)

Yksilöiden ja väestön hyvinvointia ja terveyttä koskevat innovaatiot lisäävät tai ylläpitävät yksilön asumiseen, asiointiin, työhön tai vapaa-aikaan liittyvää toimintakykyä. Lisäksi on olemassa hyvinvoinnin ja terveyden tuote- ja palvelumarkkinoita koskettavia innovaatioita, joilla on mahdollista kehittää tai ylläpitää yksilöiden hyvinvointia ja terveyttä. (Hämäläinen ym. 2005, 198–199.)

Hämäläisen ja kumppaneiden (2005, 198–199) mukaan innovoinnin suurimpana haasteena nähdään luovan työyhteisön kehittämisen. Sosiaalisten innovaatioiden keskeisimpänä voimavarana pidetään työyhteisöjä ja sen verkostoja. Sosiaaliset innovaatiot antavat yhteisölle myös mahdollisuuden oman toimintansa kehittämiseen ja arvioimiseen.

5 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Tutkimuksia, joissa innovatiivisuus ja positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa olisi yhdistetty, ei ole aiemmin tehty. Tämä on opinnäytetyömme kannalta sekä etu että haaste. Aihetta ei ole juuri tutkittu, jonka vuoksi täsmällistä lähdeteoriaa sekä tutkimuksia aiheesta ei ole löydettävissä. Tämän opinnäytetyön aiheena on positiivinen pedagogiikka ja innovaatiot päiväkodissa mielenkiintomme lisäksi, jotta nämä molemmat ajankohtaiset aiheet tulisivat enemmän tutkituiksi.

Halusimme yhdistää tähän työhön vahvasti myös varhaiskasvatuksen alalla juuri nyt erittäin huomionarvoiset ja tuoreet varhaiskasvatustoimintaa ohjaavat asiakirjat. Tätä ei aiemmin tehdyissä tutkimuksissa olla otettu yhtä laajasti huomioon. Tässä luvussa esitellään opinnäytetyömme pääteemoihin soveltuvia tutkimuksia ja selvitetään lyhyesti, mikä ovat kunkin aiemman tutkimuksen yhteneväisyydet ja erot suhteessa omaan työhömmekä sekä mitä lisäarvoa oma tutkimuksemme tuottaa aiheisiin liittyen.

Anna Käsmä ja Jenni Lehtola Oulun ammattikorkeakoulusta tutkivat innovatiivisuutta päiväkodissa vuonna 2014 työssään Innovatiivisuus päiväkodissa. Työn tarkoituksena oli aikaansaada ideoita innovatiivisuuden kehittämiseksi päiväkodeissa. Tutkimus tuotti lapsi- ja perhelähtöisiä, tiloihin ja lähiympäristöihin, innovaatiotoimintaan, omiin asenteisiin sekä päiväkodin toiminnan materiaalien ja immateriaalien käyttöön liittyviä kehitysideoita. Kyseisen opinnäytetyön aineisto on kerätty yhden päiväkodin neljältä työntekijältä. (Käsmä & Lehtola 2014.) Käsmän ja Lehtolan työ eroaa tästä opinnäytetyöstä niin aineiston laajuuden kuin aiheenkin osalta.

Eevaleena Heikkilä puolestaan laati vuonna 2014 Seinäjoen ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön "Onnistuminen huomataan!": Positiivinen pedagogiikka 3–6-vuotiaiden lasten päivähoidossa tarkoituksenaan selvittää positiivisen pedagogiikan toteutumista päiväkodin arjessa. (Heikkilä 2014.) Tutkimus eroaa tästä työstä muun muassa teoriasisällöltään sekä näkökulmaltaan. Heikkilä pureutui työssään positiivisen pedagogiikan toteuttamisen haasteisiin ja käsittelee teoriaosuudessa muun muassa lapsen kehitysvaiheita. Heikkilä käyttää aineistonkeruun menetelmänä sähköpostitse toteutettua haastattelua seitsemälle päiväkodin työntekijälle. Opinnäytetyöhömmekä sisältyy ajatus innovatiivisuudesta positiivisen pedagogiikan tukena, kehittäjänä ja lisääjänä. Työssä käsitellään vahvasti varhaiskasvatustoimintaa ohjaavia asiakirjoja ja se on aiheeltaan ajankohtainen. Tutkimusaineiston laajuus ja aineistonkeruun menetelmät eroavat Heikkilän työstä.

Positiivista pedagogiikkaa sekä vahvuusperustaista opetusta tutkittiin Lahden ammattikorkeakoulussa keväällä 2017 Meri Mäkisen toimesta

työssä Positiivisen pedagogiikan polulla. Opinnäytetyö on toteutettu Pa-
lokunnantien päiväkodin henkilökunnalle ja sen tavoitteena oli tuottaa
opas vahvuusperustaisesta opetuksesta, jonka avulla saataisiin positiivi-
sen pedagogiikan teoriaa ja sen merkitystä ammattilaisten tietoisuuteen.
Oppaasta löytyy konkreettisia esimerkkejä positiivisen pedagogiikan to-
teuttamiseksi varhaiskasvatuksessa. (Mäkinen 2017.) Mäkisen työ eroaa
tästä työstä teoreettisessa laajuudessa ja syvyydessä. Mäkisen työssä on
kyse teoriapainotteisesta oppaasta avausosineen. Tutkimuksessamme lä-
hestymistapa teoriaan on erilainen. Jauhin-ideointipajan avulla saadut
ideat positiivisen pedagogiikan toteuttamiseksi varhaiskasvatuksen ar-
jessa kiinnitetään teoriaan ja etsitään tulosten ja teorian kiinnityskohtia.
Mäkisen tuottamassa oppaassa positiivisen pedagogiikan käytännön esi-
merkit kumpuavat teoriasta, kun taas tämän työn tutkimuksessa ideat
kumpuavat tutkimukseen osallistuneista.

Turun ammattikorkeakoulussa julkaistiin syksyllä 2017 Sanna-Maria Si-
molin ja Kirsi Sipilän opinnäytetyö Lasten luontevahvuuksien tunnistami-
nen ja vahvistaminen – vahvuusperustaisten toimintamallien kehittä-
minen varhaiskasvatuksen arkeen. Simolin ja Sipilä kehittivät työnsä
myötä vahvuusperustaisia toimintamalleja varhaiskasvatuksen arkeen.
Opinnäytetyön lopputuloksena syntyivät uudenlaiset luontevahvuus-
kortit, joiden avulla lasten on mahdollista oppia tunnistamaan erilaisia
luontevahvuuksia sekä nimeämään niitä. Simolin ja Sipilä myös testa-
sivat laatimiaan kortteja käytännössä havaiten niiden lisäävän luonteen-
vahvuuksien käyttöä lapsiryhmässä. Simolinin ja Sipilän opinnäytetyö pe-
rustuu Kaisa Vuorisen ja Lotta Uusitalo-Malmivaaran jalostamaan luon-
teenvahvuusmenetelmään sitä tukien, varsinaisena antinaan vahvuuspe-
rustaisen toimintamallin jatkokehittäminen Vuorisen ja Uusitalo-Malmi-
vaaran viitoittamalla tiellä sekä ajatusten soveltaminen käytäntöön yhä
paremmin. (Simolin & Sipilä 2017.) Simolin ja Sipilän opinnäytetyö eroaa
tästä työstä toteutuksessa, tuloksissa ja tavoitteissa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa avataan tutkimuksen toteutusta, sen tavoitteita ja tutkimustehtävää sekä esitellään lyhyesti tutkimukseen osallistujat, aineistonkeruu- ja tutkimusmenetelmät sekä Jauhin-ideointipaja ja sen aihe. Luvun lopussa käsitellään aineiston analyysiä, tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä sekä kerrotaan tutkimuksen kulusta.

6.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävä

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää erilaisia uusia sekä jo käytössä olevia tapoja positiivisen pedagogiikan toteuttamiseksi varhaiskasvatuksen arjessa. Tavoitteena oli samalla rohkaista päiväkoteja entistä innovatiivisemmiksi sekä toteuttamaan positiivista pedagogiikkaa laajasti varhaiskasvatuksen arjen eri tilanteissa esimerkiksi Jauhin-ideointipajassa syntyneillä ideoilla. Tavoitteena oli myös lisätä positiivisen pedagogiikan tietoisuutta sekä tutustuttaa tutkimukseen osallistuneet päiväkodit Jauhin-ideointipajan myötä yhteen varhaiskasvatuksen toiminnan kehittämisen työkaluun.

Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, millaisia innovatiivisia ja päiväkodin arkeen soveltuvia ideoita yhteistoiminnallisen Jauhin-ideointipajan avulla syntyy positiivisen pedagogiikan toteuttamiseksi varhaiskasvatuksen arjessa.

Tutkimuskysymykset olivat:

Miten positiivista pedagogiikkaa toteutetaan varhaiskasvatuksen arjessa?

Millaisia kehittämisideoita varhaiskasvatushenkilöstö tuo esille ammatillisuuden kehittämiseksi varhaiskasvatuksen arjessa?

Millaisia kehittämisideoita varhaiskasvatushenkilöstö tuo esille positiivisen toimintakulttuurin ja yhteisöllisen oppimisen edistämiseksi varhaiskasvatuksen arjessa?

6.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui kolmen päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstöä Akaan, Hämeenlinnan ja Tampereen alueelta.

Akaasta tutkimukseen osallistui Viialassa toimivan Pajantien päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstöä. Päiväkodissa on kuusi lapsiryhmää, jonka lisäksi Akaan perhepäivähoidon varahoito toteutetaan Pajantien päiväkodissa. (Akaan kaupunki 2013.)

Hämeenlinnasta tutkimukseen osallistui Ojoisten päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstöä. Päiväkotitoimii Ojoisten Lastentalossa, jossa on kahdeksan päiväkotiryhmää. Näiden lisäksi päiväkotiin kuuluu Seminaarin koululla sijaitseva esikouluryhmä. (Hämeenlinnan kaupunki 2017.)

Tampereelta tutkimukseen osallistui Juvan päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstöä. Juvan päiväkodissa on seitsemän lapsiryhmää, joiden lisäksi kaksi esikouluryhmää Kaukajärven koululla. (Tampereen kaupunki 2017.)

Jauhin-ideointipajaa pohjustavaan kyselyyn vastasivat ideointipajaan osallistuneet varhaiskasvatushenkilöstön jäsenet. Osallistujia oli mukana kaikista varhaiskasvatuksen ammattiryhmistä eri koulutustaustojen tuodessa yhteiseen ideoimiseen rikkautta ja monipuolisia näkökulmia.

6.3 Aineistonkeruu ja tutkimusmenetelmät

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja induktiivinen tutkimus, jossa teoria luotiin aineiston pohjalta. Aineisto kerättiin päiväkodin henkilökunnalle teetetyn kyselyn avulla sekä kokoamalla teemoitellen yhteen Jauhin-ideointipajassa esiin nousevat käytännöt sekä innovatiiviset ideat.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistonkeruun perusmenetelmiä ovat kysely, haastattelu, havainnointi sekä dokumenttien käyttö (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 192). Näistä perusmenetelmistä aineiston yhtenä keruumenetelmänä käytettiin kyselyä, sillä sen avulla oli mahdollista saavuttaa vastauksia kerralla useammalta osallistujalta. Kyselyn pääasiallinen tarkoitus oli saada tutkimukseen osallistujat orientoitumaan Jauhin-ideointipajan aiheeseen.

Kysely on survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä. Se on tutkijan näkökulmasta tehokas aineistonkeruumenetelmä, sillä se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Kyselyn analyysiin on myös olemassa valmiita raportointimuotoja ja tilastollisia analyysitapoja. Aineisto saattaa kuitenkin olla pinnallista ja tulosten tulkinta voi olla hankalaa. Kyselyyn osallistujien ja vastaajien huolellisuudesta ja rehellisyydestä vastauksissa ei voida olla varmoja. Ei voida myöskään tietää varmaksi, ovatko vastausvaihtoehdot olleet vastaajan mielestä onnistuneita tai kuinka perehtynyt vastaaja on tutkittavaan aiheeseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Kyselyä hiottiin pitkään ja sitä muokattiin mieleisemmäksi sekä sen tyyppiseksi, ettei ainakaan vastaajan väärintulkinnolle ollut sijaa. Kyselyn anonymiteetti puolestaan saattoi lisätä kyselyyn vastanneiden vastausten rehellisyyttä.

Kyselylomakkeen avulla voidaan kerätä tietoa muun muassa toiminnasta, tiedoista, asenteista, käsityksistä ja mielipiteistä. Vastaajille henkilökohtaisesti jaettava kysely on tyypiltään kontrolloitu ja informoitu. (Hirsjärvi ym. 2009, 197.) Tutkimukseen liittyvät kyselylomakkeet jaettiin vastaa-

jille henkilökohtaisesti. Samalla osallistujille kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, esitettyihin kysymyksiin vastattiin sekä kyselyn kohtia selostettiin tarvittaessa tarkemmin. Vastaajat saivat vastata kyselyyn omalla ajallaan, kun työpäivän aikana parhaiten ehtivät. Kyselylomakkeet kerättiin ideointipajojen yhteydessä osallistujilta.

Aiempiin tutkimuksiin tutustumalla on mahdollista saavuttaa yleiskuva siitä, mitä kaikkea tutkimuksen aiheeseen liittyvää on jo tutkittu ja millaisin tutkimusmenetelmin, -mittarein ja otoksin aiemmat tulokset on saavutettu. Mikäli aikaisemmissa tutkimuksissa on jokin näkökulma tai tutkimuksellinen aukko, voi sen perusteella lähteä miettimään uudenlaista kysymyksenasettelua tai testata sopivaa mallia uudella otoksella. (Vastamäki 2015, 127.) Tämän opinnäytetyön kohdalla tarvittiin onnistuneeseen tutkimukseen sekä hyvin suunniteltu Jauhin-ideointipaja että hyvin laadittu kyselylomake. Lomakkeen laatimiseen liittyen oli tutustuttava aiheesta aikaisemmin julkaistuihin tutkimuksiin.

Tässä tutkimuksessa on kyse tapaustutkimusta. Tapaustutkimukselle tyyppillistä on mieltää teorian olevan sisällä käytännöissä. Yksi tapaustutkimuksen päämäärinä onkin nostaa implisiittinen eli hiljainen tieto ihmisten ja myös toimijoiden itsensä tietoisuuteen ja keskustelun kohteeksi. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2015, 183.) Tämä tarkoitti innovatiiviseen ajatteluun herättelemistä, sillä innovatiivista työnotetta päiväkodin henkilökunta hyödyntää arjen toimissaan jatkuvasti, tiedostamattaankin. Pyrkimyksenä oli saada työntekijöiltä tietoa, joka palvelee käytänteiden kehittämistä. Päämääränä oli saada aikaan päiväkodin henkilökunnassa tietoista ajattelua aiheen tiimoilta.

6.4 Jauhin-ideointipaja

Yhteistoiminnallisen Jauhin-ideointipajan avulla on mahdollista tuottaa ja jalostaa uusia ideoita uusien tuotteiden tai palvelujen kehittämiseksi. Jauhimen tavoitteena on parantaa yrityksen pitkän aikavälin uudistumiskyvykkyyttä sekä innovaatioiden osuvuutta. Tämä edellyttää tiedonhankintaa tulevaisuuden asiakkaiden tarpeista sekä yrityksen taloudellisesta, teknologisesta ja yhteiskunnallisesta kehityksestä. Sopeutuminen jo meillä oleviin muutoksiin ei nykyisin enää riitä. Ennakointitiedon avulla on mahdollista tunnistaa myös toimintaympäristön muutoksia sekä varmistaa yrityksen kilpailukyky sekä innovaatiotoiminnan kestävyys. Innovaatioiden alkulähteenä eivät toimi tieteelliset tutkimustulokset, vaan ennakointitieto sekä ulkopuolelta tulevat haasteet kuten esimerkiksi asiakkaiden ja käyttäjien uudet vaatimukset. (Rosberg & Laakso 2012, 10.) Varhaiskasvatuksen saralla nämä uudet haasteet saattavat liittyä esimerkiksi varhaiskasvatustoiminnan ohjaavien asiakirjojen noudattamiseen tai vanhempien varhaiskasvatukselle suuntaamiin kasvaneisiin vaatimuksiin. Varhaiskasvatuslain ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat vastaamaan näihin vaatimuksiin ja haasteisiin.

Yrityksen on sitoutettava henkilöstönsä Jauhimen tavoitteisiin ja etene- miseen, seurattava ja arvioitava prosessin etenemistä ja suoritettava tar- vittaessa toimenpiteitä suunnatakseen prosessia oikeaan suuntaan. Jau- himen tavoitteena on saada toimintamalli pysyväksi osaksi yrityksen in- novaatiotoimintaa. (Rosberg & Laakso 2012, 10.)

Jauhin-ideointipajan lähtökohtana pidetään Robert G. Cooperin vuonna 1988 kehittämä Stage gate –mallia, joka kuvaa uuden tuotteen kehitys- prosessit ideasta markkinoilla olevan tuotteen loppuarviointiin asti. Jau- himen orientaatiovaiheen tarkoitus on määritellä innovaatiotoiminnan tavoitteet. Ne saadaan selville edellä mainitun ennakoititiedon hankin- nan avulla eli toiminnan nykytilaa analysoimalla sekä tulevaisuuden mah- dollisuuksia ennakoimalla. (Rosberg & Laakso 2012, 9.) Jauhimen orien- taatiovaihe toteutettiin tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen avulla. Ky- selyyn vastanneet osallistuivat Karkeaan Jauhimeen pohjautuvaan ide- ointipajaan.

Jotta ideointi Karkeassa jauhimesta on mahdollisimman menestykse- käästä, on tavoite asetettava selkeästi. Karkean jauhimen tavoitteena voi olla mikä tahansa orientaatio-vaiheessa löydetty tekijä, joka koetaan yri- tyksessä tärkeäksi. Ideoinnin onnistumisen edellytyksenä on selkeä ta- voitteen asettelu. Karkean jauhimen tavoitteena voi olla mikä tahansa yrityksen liiketoiminnan kannalta tärkeäksi koettu tekijä, joka on löydetty orientaatio-vaiheessa analysoimalla yrityksen nykytilaa sekä ennakoii- malla tulevaisuutta. (Rosberg & Laakso 2012, 22.)

Ihanteellinen osallistujamäärä Karkea jauhimeen on 8-20 henkilöä. Täl- löin mukaan saadaan tarpeeksi laajaa kokemusta ja näkemystä. On eduksi, mikäli ryhmä on mahdollisimman heterogeeninen sisältäen esi- merkiksi eri ikäisiä ihmisiä ja eri sukupuolen edustajia. (Rosberg & Laakso 2012, 22.) Tutkimuksessa tämä tarkoitti eri ikäisten ihmisten sekä eri kou- lutusasteiden edustusta tutkimukseen. Tutkimuksessa tämä tavoite to- teutui, sillä Jauhimeen osallistuneet henkilöt omasivat erilaisia koulutus- taustoja. Jauhimeen osallistuivat kyselylomakkeen palauttaneet henkilöt.

6.5 Jauhin-ideointipajan aihe ja toteutus

Jauhin-ideointipajan aiheeksi valittiin positiivinen pedagogiikka varhais- kasvatuksen arjessa. Tilaisuudessa käytettiin tukirunkona seuraavia kysy- myksiä: mitä positiivisen pedagogiikan avulla tavoitellaan ja millaisia muutoksia sen avulla saavutetaan? Mitä positiivisen pedagogiikan avulla toivotaan saavutettavan esimerkiksi lapsen kehityksessä, lasten välisessä vuorovaikutuksessa, lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa, las- ten tunnetaitojen kehityksessä, lasten hyvinvoinnissa, osallisuudessa, op- pimisessa, ajattelu- ja ongelmanratkaisutaidoissa tai päiväkotiyhteisössä yleensä? Miten positiivinen pedagogiikka voi näkyä päiväkodissa käytän- nössä eri tilanteissa, toimintatavoissa esimerkiksi tuokioiden tai muun

ohjatun toiminnan aikana, ruokailu-, ulkoilu- tai siirtymätilanteissa, lapsen tuonti- ja hakutilanteissa, vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä, leikki- tai pienryhmätilanteissa sekä oppimisympäristöissä?

Kyseessä olivat osallistujien tueksi ja alkuun pääsemisen avuksi annetut esimerkit, jotka haluttiin antaa tilaisuuden lyhytkestoisuuden vuoksi sekä mahdollisimman laajan aineiston saavuttamiseksi. Ideointipajan aihe haluttiin jättää kuitenkin rajaamatta—tervetulleita olivat kaikki ideat ja keinot, jotka osallistujat kokivat positiivisen pedagogiikan toteutumista auttaviksi, lisääväksi tai tukeviksi. Tapahtumassa ei ollut oikeita tai väärä vastauksia.

Kokeilimme Jauhin-ideointipajaa käytännössä opinnoissa. Menetelmä miellettiin mielenkiintoiseksi, toimivaksi sekä aineiston keruuseen hyvin sopivaksi. Halusimme olla innovatiivisia myös itse ja kokeilla hieman eri tavoin toteutettavaa ideointimenetelmää. Vähemmän tunnetun ideointitavan käyttäminen saattaisi parhaassa tapauksessa innostaa henkilökuntaa lisäämään innovatiivista toimintaa päiväkodeissa. Toivon mukaan uudenlainen työkalu voisi palvella henkilökuntaa mahdollisesti myös jatkossa arkisen toiminnan kehittämisessä.

Jauhin-ideointipaja toteutettiin nelivaiheisena prosessina, jonka jokaisella vaiheella oli oma, ennalta määrätty kesto. Koko tilaisuudelle aikaa oli varattu tunti, johon sisältyi varsinaisen työskentelyosuuden lisäksi lyhyt orientaatio- ja palautevaihe. Jauhimen osallistujat jaettiin aluksi kahteen ryhmään. Työskentely tapahtui niin pöytäkunnittain, kuin pöytien kesken papereita vaihtamalla. Lopputuloksena kaikilla osallistujilla oli ollut nähtävänä kaikki syntyneet ideat ja heillä oli ollut mahdollisuus jatkokehittää niitä kaikkia.

Jauhin-ideointipaja alkoi vaiheella, jossa jokainen osallistuja kirjoitti paperille ideoita aiheeseen liittyen. Tämän jälkeen paperit kierrätettiin vieressä istuvalle, kunnes kaikki paperit olivat olleet jokaisen pöydässä istuvan osallistujan luettavana. Ideoita oli tarkoitus saada tässä vaiheessa lisättyä ideoita kierros kierrokselta.

Toisen vaiheen tarkoitus oli jatkojalostaa ensimmäisessä vaiheessa syntyneitä ideoita niitä kehittäen, yhdistellen ja täydentäen. Paperit kierrätettiin ryhmissä jälleen jokaiselle pöydässä istuvalle osallistujalle. Kolmannessa vaiheessa ryhmät vaihtoivat pöytäkunnissa syntyneet ideapaperit keskenään ja kehittämistyö jatkui, tällä kertaa toisessa ryhmässä syntyneiden ideoiden parissa. Paperit kiersivät jälleen pöydän ympärillä osallistujalta toiselle.

Viimeisessä vaiheessa ideapaperit palautettiin jälleen alkuperäisiin pöytäkuntiinsa. Paperit luettiin läpi ne jälleen jokaiselle kierrättäen, jonka jälkeen ryhmä sai keskustellen valita ideoista neljä mielestään kiinnostavinta. Nämä ideat kirjoitettiin erillisille papereille. Tämän jälkeen kukin

osallistuja sai äänestää kaikista kahdeksasta ideasta mielestään parhaan. Lopuksi laskettiin yhdessä, mitkä kolme ideaa saivat eniten ääniä.

Parhaiden ideoiden selvityksen tarkoituksena on Jauhin-ideointipajassa helpottaa ideoiden jatkokehitystä ja esimerkiksi uusien toimintatapojen käyttöönottoa. Tämä vaihe jätettiin tämän tutkimuksen kohdalla päiväkotien toteutettavaksi niin halutessaan. Ideoiden jatkokehitys uuden toteutettavan ideointityöpajan myötä tai ideoiden käytännössä toteutumisen seuraaminen voisivat puolestaan olla tulevaisuudessa toisen opinäytetyön aihe.

6.6 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä. Aineiston analyysin tarkoitus on puolestaan luoda sanallinen, selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston sisällön analyysi on siis tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Analyysi kytkee aineistosta esiin nousevat tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimuksiin. Analyysissa aineisto pirstotaan ensin pieniin osiin, käsitteellistetään ja sitten järjestetään uudelleen uudellaiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 93, 110.) Aineiston litterointiin on olemassa monenlaisia tapoja. Se, millaisen tavan tutkija valitsee, riippuu siitä, minkälaista analyysia hän aikoo harjoittaa. Aineiston purkaminen kokonaan auttaa aineistoon tutustumisessa. Tulokset eivät nouse valmiina aineistosta, vaan tutkijan on tehtävä aktiivisesti töitä sen kanssa ja siten työstettävä aineistosta oma analyysinsa ja tulkintansa. (Eskola 2015, 185–186.)

Aineiston analyysi voi olla joko aineistolähtöistä, teoriasidonnaista tai teorialähtöistä. Aineistolähtöisessä analyysissa teoria pyritään konstruimaan aineistosta, kun taas teorialähtöisessä analyysissa lähdetään liikkeelle puhtaasti teoriasta ja aineistoa tulkitaan teorian valossa. Teoriasidonnaisessa analyysissa teoria on kytköksissä analyysiin, mutta se ei pohjautu teoriaan eikä analyysi nouse suoraan teoriasta. (Eskola 2015, 188; Tuomi & Sarajärvi 2003, 110.) Tämän työn analyysi on aineistolähtöistä sekä teoriasidonnaista. Analyysissä hyödynnettiin teoriaa pyrkien kuitenkin välttämään aineiston tulkittamista pelkän teorian pohjalta. Tutkimusaineisto koostuu päiväkodin henkilökunnalle teettämästä kyselystä sekä yhteistoiminnallisesta Jauhin-ideointipajasta esiin nousseista ideoista. Aineiston analyysissa hyödynnettiin teemoittelua.

Aineiston analyysi aloitetaan järjestämällä aineisto teemoihin esimerkiksi leikkaamalla, liimaamalla ja värikoodaamalla. Näin saadaan kokonaiskäsitteys aineiston sisältöön ja sen sisältämiin teemoihin. Aineistoa luetaan läpi monia kertoja muistiinpanoja, alleviivauksia ja teoriaviittauksia tehden sekä pohdintoja, ideoita ja ihmettelyä kirjaten. Näin aineisto tiivistyy ja jäsentyy pikkuhiljaa. (Eskola 2015, 194–197.) Aineiston läpikäymisessä on hyvä muistaa tutkimuksen tutkimuskysymys ja –tehtävät, jolloin nii-

den ulkopuolelle jäävien teemojen käsitteleminen kannattaa jättää vähemmälle. Tutkimuksen kiinnostuksen kohteet tulee eritellä muusta aineistosta. Näin muodostuu laajasta aineistosta rajatumpi ilmiö, josta on helpompi kertoa kaikki mahdollinen. Analyysin avulla luodaan selkeyttä aineistoon ja sen kautta aineistosta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 94, 110.)

Tutkimuksen tarkoituksesta riippuen aineistosta joko nostetaan esiin mielenkiintoisimpia kohtia tai pyritään kuvaamaan aineistoa kokonaisuutena. Aineiston sisällöstä kirjoitetaan auki muistiinpanojen ja muiden perusteella omat tulkinnat omin sanoin. Tätä sanotaan raakatekstiksi. Näin kannattaa edetä teema kerrallaan, sillä jos ensimmäisistä teemoista syntyy paljon tekstiä, voidaan osa aineistosta joutua jättämään opinnäytetyön sivumäärien vuoksi käymättä läpi. (Eskola 2015, 198, 202.)

Tekstiä muokataan ottamalla mukaan kytkennät teorioihin sekä aiempiin tutkimuksiin. Tavoitteena on saada kirjoitettua vielä hiomaton, läpikirjoitettu versio koko työstä. Tämän jälkeen tekstiä lähdetään hiomaan ja editoimaan lopulliseksi, valmiiksi tekstiksi. Työtä kannattaa hioa sen karkeimmasta kohdasta. Näin teksti pysyy kokonaisuutena, eikä toinen kohta erotu karkeudessaan toisista. Tekstin hiominen ja editoiminen vievät paljon aikaa, joten tämä on hyvä huomioida aikatauluja laatiessa. (Eskola 2015, 201–203.)

6.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Hyvä tutkimus on johdonmukainen ja eettisesti kestävä. Tutkimuksessa on huolella ja kriittisesti valitut lähteet ja se on puolueeton. Tutkimuksen aihe ja aiheen valinta ovat eettisiä kysymyksiä ja tutkijan vastuulla. Eettiseen pohdintaan aiheen valitsemisesta kuuluu myös selkeys siitä, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimusta ryhdytään tekemään. Eettiset valinnat tulee avata kirjoittaessa tutkimuksen tarkoituksesta ja muotoillessa tutkimustehtäviä ja –ongelmia. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 124, 126–127.)

Tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat käsi kädessä tutkimuksen uskottavuuden kanssa. Tutkimuksen uskottavuus perustuu tutkijan hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen. Hyvä tieteellinen käytäntö pitää sisällään huolellisuuden ja tarkkuuden tutkimustyössä ja tulosten esittämisessä, muiden tutkijoiden työn ja saavutusten huomioimisen, omien tulosten esittämisen oikeassa valossa sekä tieteen avoimuuden ja kontrolloitavuuden periaatteen kunnioittamisen. Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta, vilpittömyydestä ja rehellisyydestä on tutkijalla itsellään. Opinnäytetöissä ohjaava opettaja on tutkijan lisäksi vastuussa tutkimukseen liittyvissä eettisissä kysymyksissä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 129–130.)

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on hyvä muistaa tutkimuksen kokonaisuuden arviointi; sisäinen koherenssi ja johdonmukaisuus painottuvat luotettavuutta punnittaessa. Luotettavuuden kannalta on myös hyvä tarkistaa, mitä tutkimuksessa ollaan tutkimassa ja miksi. Oma pohdinta tutkijana aiheesta ja sen valintaan johtavista prosesseista, tutkimuksen tärkeydestä ja oman ajattelun kehittymisestä on tärkeää kirjata ylös. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 135, 138.)

Luotettavuuden arviointiin vaikuttaa aineistonkeruu niin menetelmänä, kuin tekniikkana sekä aineistonkeruuseen liittyneet mahdolliset ongelmat ja muut merkitykselliset seikat. Tutkimusraporttiin on hyvä kirjata tutkimukseen osallistuneiden yhteistyötahojen perustiedot ja osallistuneiden henkilöiden lukumäärä sekä millä perusteella juuri heidät valittiin mukaan tutkimukseen ja miten. Tutkimuksen aikataulu on myös hyvä kirjata ylös. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 135, 138.) Näin on tehty luvussa 6.8.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta tutkimusraportissa on erittäin tärkeää kuvata aineiston kokoaminen ja analyysi kokonaisuudessaan sekä miten tutkimustuloksiin ja johtopäätöksiin päästiin. Myös oma arvio luotettavuudesta ja eettisyydestä on hyvä kirjoittaa auki. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 135, 138.)

Tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden kannalta on tärkeää kertoa avoimesti tutkimuksen prosessi ja sen kulku. Laadullinen tutkimus on luonteeltaan tulkinnallista, sillä aineiston analysointi ja tutkimusraportti ovat tutkijan henkilökohtaisia konstruktioita aiheesta ja tutkittavasta ilmiöstä. Näin ollen tutkija on aineistonsa tulkitsija ja tulkinta on aina vajavainen ja yksipuolinen käsitys ilmiöstä. Tutkijan tehtävänä on muodostaa mahdollisimman johdonmukainen käsitys omista tulkinnoista ja perusteista, joilla hän on tulkintaan päätenyt. Näin lukijalla on mahdollisuus itse arvioida, onko tutkijan käsitys tutkittavasta ilmiöstä hänen mielestään uskottava. (Kiviniemi 2015, 85–87.)

Tutkimuksen tavoitteena oli saavuttaa objektiivinen näkökulma tutkittavaan asiaan. Tutkimuksessa ei etsitty objektiivista totuutta, vaan kolmen eri päiväkodin työntekijöiden omia ideoita, käytäntöjä sekä näkemyksiä aiheesta. Ideointipajassa saadut vastaukset toimivat tutkimuksen aineistona.

Tutkimukselle anottiin asiaan kuuluvat tutkimusluvut jokaiselta kunnalta erikseen. Kirjallinen aineisto lisäsi tutkimuksen luotettavuutta. Aineisto pyrittiin analysoimaan mahdollisimman puolueettomasti. Myös se, että tutkijoita oli koko prosessin aikana kolme, lisäsi tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimukselle oli varattu riittävästi aikaa, joten kiire ei uhannut sen luotettavuutta. Myös tutkimuksen vaiheiden kuvaaminen lisäsi sen luotettavuutta.

Opinnäytetutkimuksen aiheenvalintaa tehdessä huomioon otettiin myös tutkimuksen eettisyys. Tutkittiin työntekijöiden omaa tietoa anonyymisti sen sijaan, että olisi tutkittu päiväkodin lapsia tai heidän vanhempiaan. Koko tutkimuksen ajan noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä, käytettiin asianmukaisia lähteitä sekä tehtiin niistä asiaankuuluvat viittaukset. Myös aineiston hankinnasta, Jauhimen tulosten tallentamisesta ja käyttöoikeuksista sovittiin etukäteen. Tuloksia esitellään kappaleessa 8. Tutkimuksessa käytetään Jauhin-ideointipajan osallistujien ideoita suorina lainauksina, joka lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksessa pyrittiin huomioimaan niin sosiaalialalle kuin opinnäytetyölle asetettuja eettisiä ohjeita koko tutkimuksen ajan.

6.8 Tutkimuksen eteneminen

Opinnäytetyöprosessi alkoi alkuvuodesta 2017 tutkimukseen sekä opinnäytetyön aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen tutustumalla. Aihe kumpusi omasta kiinnostuksesta, eikä niin ollen ollut toimeksianto miltään taholta. Aineistosta koottiin alustavaa teoriapohjaa työlle. Olimme yhteydessä työelämäyhteistyöpäiväkoteihin ja heidän kanssaan sovittiin tutkimuksen aikataulusta ja käytänteistä. Tutkimussuunnitelman esiteltiin koulussa opinnäytetyöryhmässä ja opettajalta saatiin hyväksyntä suunnitelmalle. Kevään kuluessa laadittiin päiväkotien kanssa yhteistyösopimukset sekä lähetettiin tutkimusluvat kuntiin ja kaupunkeihin, joissa päiväkodit sijaitsevat.

Tutkimuksen aineistonkeruun aloitettiin loppukeväästä 2017 jakamalla kyselyn niille varhaiskasvatushenkilöstön jäsenille, jotka halusivat tutkimukseen osallistua. Toiveena oli saada Jauhin-ideointipajaan 4–6 osallistujaa jokaisesta kolmesta päiväkodista. Osallistujat saivat muutaman viikon aikaa vastata ideointipajan orientoivaan kyselyyn. Kyselyyn vastasivat ideointipajoissa mukana olleet henkilöt. Kyselyt kerättiin ideointipajojen yhteydessä. Ideointipajat toteutettiin jokaisessa päiväkodissa heille parhaiten sopivana päivänä lasten lepohetken aikaan. Ideointipajan kesto oli noin tunti.

Kyselyn ja Jauhin-ideointipajan tulokset analysoitiin kesäkuun aikana. Tulokset jaoteltiin teemoittelun avulla. Vastauksia analysoidessa ei eroteltu tuloksia eri päiväkotien mukaan, vaan etsittiin tuloksista yhteneväisiä teemoja ja ideoita. Teemat nousivat aineistosta suhteellisen helposti. Aiempi suunnitelma ja toive ideoiden yhdistämisestä varhaiskasvatukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin tuntui heti vastauksiin perehtyessä hyvältä ajatukselta. Syntyneet teemat ohjasivat ajatukset kyseisten asiakirjojen eri kohtiin hyvin selkeästi. Samoin yhtymäkohdat teoriaan syntyivät luontevasti. Syksy kului tekstiä ja työn kokonaisuutta hioen. Aiheeseen löydettiin jatkuvasti syvemmälle upotessa myös lisää yhteyksiä teoriaan. Tavoitteena oli saada opinnäytetyöprosessi päätökseen ennen joulua.

7 KYSELYN TULOKSET

Tässä luvussa avataan Jauhin-ideointipajaan orientoivan kyselyn tuloksia. Kyselyyn vastasi kolmen päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstöä, yhteensä 16 vastaajaa. Kyselyyn vastanneet henkilökunnan jäsenet osallistuivat myös Jauhin-ideointipajaan.

Vastanneiden keskuudesta lähes kaikille termi positiivinen pedagogiikka tai Huomaa hyvä! –menetelmä oli tuttu, mutta muutamalle etenkin terminä vielä tällä hetkellä vieraampi. Positiiviseen pedagogiikkaan ja Huomaa hyvä! -ajatteluun suhtauduttiin varhaiskasvatushenkilöstön keskuudessa lähes poikkeuksetta positiivisesti.

Positiivisen pedagogiikan menetelmiä on päiväkodeissa käytössä sekä tietoisesti että työntekijän ammattitaidosta ja persoonallisuudesta kumpuavana, luonnollisena arkisen työn osana. Lähes kaikki vastaajista suhtautuivat aiheeseen positiivisesti mutta muutama koki aiheesta nousseen viime aikoina liian suuren kohun. Vastaajat olivat sitä mieltä, että esimerkiksi positiivisen suhtautumisen lapsiin tulee olla varhaiskasvatuksen alalla työskentelevillä sisäsyntyinen perusolotila ja positiivisen pedagogiikan alan tärkein pedagogiikka. Positiivisen pedagogiikan menetelmät koettiin suurimmaksi osin erittäin tervetulleina päiväkodin arkeen, olivat ne vastaajalle sitten tuoreempaa ammattiosaamisen lisäystä tai ammattitaidon ylläpitoa jo opittua kertaamalla.

Positiivinen pedagogiikka ja Huomaa hyvä! -ajattelu olivat selvästi ajankohtaisia aiheita kaikissa kyselyyn vastanneissa päiväkodeissa. Tutkimukseen osallistuneista varhaiskasvatusyksiköistä yhden henkilökunta oli käynyt keväällä koulutuksen Huomaa hyvä! -menetelmään liittyen, jonka vuoksi aihe oli kyseisessä päiväkodissa aktiivisesti esillä ja vastaajien miellissä. Myös muissa päiväkodeissa aiheesta oli keskusteltu tietoisesti. Aihe oli pinnalla vastaajien ajatuksissa ja aiheeseen liittyville koulutuksille koettiin olevan selkeä tilaus. Kyselyssä käytettiin sekä termiä Huomaa hyvä! että positiivinen pedagogiikka. Kyselyistä kävikin ilmi, että toisaalla tunnettiin paremmin laajempi termi positiivinen pedagogiikka ja toisaalla taas tutumpi termi oli positiivisesta pedagogiikasta juontuva Huomaa hyvä!, jonka vuoksi molempia termejä käytettiin Jauhin-ideointipajan yhteydessä.

Kyselyistä ilmeni ihmisten ainutlaatuisuus niin ajattelutavoissa kuin kyvyssä ja tavoissa ottaa vastaan uusia asioita. Varhaiskasvatushenkilöstö koki joidenkin kollegoistaan suhtautuvan uusiin asioihin yleisestikin varauksella. Myös henkilöstön keskinäinen ilmapiiri koettiin erittäin tärkeäksi asiaksi niin kyselyissä kuin myöhemmin Jauhin-ideointipajankin tuloksissa. Tutkimustulosten mukaan työilmapiirillä on vaikutusta siihen, kuinka paljon positiivista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksen arjessa on

käytössä ja kuinka asiaan työpaikalla suhtaudutaan. Positiivisesta pedagogiikasta voi olla haastava inspiroitua, mikäli ympärillä työskentelevät ihmiset eivät koe asiaan panostamista tärkeänä. Asiaan on hankala paneutua myös, mikäli työilmapiiri ei ole uusien toimintatapojen omaksumiseen kannustava. Innostuneen työntekijän on puolestaan mahdollista tartuttaa omaa innostustaan myös ympärillään oleviin ihmisiin. Mielestämme positiivisuus levittää myönteistä suhtautumista ympärilleen tässäkin asiassa.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet toteuttavat työssään positiivista pedagogiikkaa tai Huomaa hyvä –menetelmää tavalla tai toisella. Sitä pidetään suurimmaksi osaksi luonnollisena työn osana, joka kuuluu vahvasti päiväkodin jokapäiväiseen arkeen. Lapsille pyritään antamaan päivittäin positiivista palautetta ja lapsen positiivista minäkuvaa pyritään vahvistamaan kehumalla, kuuntelemalla sekä lapselle läsnä olemalla. Uusitalo-Malmvaaran ja Vuorisen (2016, 39–41) mukaan edellä mainitun kaltaisessa toiminnassa on kyse lapsen toipumiskykyisyyden ja myönteisen reservin lisäämisestä.

Kyselyn vastaajat painottivat lasten kannustamista uusien asioiden kokeiluun sekä uuden oppimiseen. Tärkeänä koettiin myös yhteinen ilo ja riemuitseminen pienistäkin oppimisista ja onnistumisista. Kyselystä kumpusi myös lasten kanssa käytävän keskustelun tärkeys sekä tunteiden ja palautteen sanoittaminen lapsille syvällisemmin ja monipuolisemmin, kuin pelkästään sanoja "hyvä" tai "hienoa" käyttäen. Myös lasten vahvuuksien tunnistaminen ja niiden apuna käyttäminen tavoitteita määriteltessä ja niihin pyrittäessä sekä myönteisen ilmapiirin luominen ja ristiriitojen selvittäminen puhumalla nähtiin kyselyn tuloksissa tärkeänä asiana. Edellä mainittuja teemoja nousi esille myös ideointipajan tuloksissa. Oletamme, että niiden painottaminen varhaiskasvatuksen arjessa saisi aikaan erittäin hyviä tuloksia. Vaikka kyselyyn vastanneet listasivat paljon asioita positiivisen pedagogiikan käytöstä arjessa jo käytössä olevin keinoin, ei asian aktiivinen mielessä pitäminen ja toiminnan tietoinen kehittäminen ole koskaan pahitteeksi.

Muutama kyselyyn vastanneista koki positiivisen pedagogiikan toteuttamisen päiväkodissa vielä harjoittelun asteella olevaksi. Vastauksissa käytettiin suhteellisen paljon ilmauksia kuten "yritän, pyrin, koitan muistaa". Tämä kertoo positiivisen pedagogiikan olevan monella työntekijällä mukana toiminnassa ajatuksen tasolla, vaikka sen tietoinen käyttäminen saattaa ajoittain käytännössä unohtua.

Kumpulainen ja kumppanit painottavat myönteisyyden ja vahvuuksien tunnistamisen lisäksi lapsen osallisuutta sekä hänen rooliaan aktiivisena toimijana. (Kumpulainen ym. 2014, 225–230.) Valtaosa kyselyyn vastanneista koki positiivisen pedagogiikan olevan päiväkodin arjessa jatkuvasti läsnä pienissä asioissa ja hetkissä ilmentyen. Oleellisimpia tuloksia olivat myös lapsen ja perheiden yksilöllisyys ja osallisuus, kuuntelu, herkkyyys

sekä henkilöstön yleinen asennoituminen. Kyseiset teemat toistuivat ja tulivat laajemmin esille ideointipajassa teemojen tutkimuksellista relevanttiutta vahvistaen. Tulokset noudattavat myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH 2016) ajatusta lapsesta kaiken keskiössä.

Kyselyn vastauksista oli havainnoitavissa jo edellä mainittu ajattelutavan ja näkökulman eroavuus vastaajien välillä. Toiset vastaajat pitivät positiivista pedagogiikkaa enemmän pieninä tekoina, kun taas toiset ajattelivat sen olevan jotain suurempaa ja vielä käytännössä vieraampaa. Asiaan saattavat vaikuttaa kuitenkin monet tekijät, kuten esimerkiksi vastaajan ikä ja kokemus varhaiskasvatuksen alalta.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneista kokivat työyhteisönsä avoimeksi uusille ideoille tai toimintatavoille. Kyselystä nousi hyvin vahvasti esille vaihtelevuus eri persoonien ja tiimien keskuudessa. Vastauksista oli tulkittavissa se, kuinka kaikki työntekijät eivät ole halukkaita ja innokkaita kokeilemaan uutta tai muuttamaan ja kehittämään työtapojaan. Erään vastaajan mukaan mantraa "Meillä on aina tehty näin" kuulee työssä usein. Sama vastaaja koki tosin myös itse, ettei toimivaa toimintatapaa kannata muuttaa vain periaatteen vuoksi. Eräs toinen vastaaja taas näki uusien käytäntöjen ja asioiden työyhteisössä herättävän keskustelun ja kritiikin pelkästään positiivisena asiana.

Puolet vastaajista koki löytäneensä ratkaisuja työyhteisönsä ongelmiin positiivisen pedagogiikan avulla, kun taas muutama koki asian uutena ja tarkempaa perehtymistä vaativana kokonaisuutena. Suurelle osalle vastaajista positiivinen pedagogiikka oli luontevana osana ongelmanratkaisua. Ainakin yksi vastaaja oli sitä mieltä, ettei muita haasteiden selvittämisen keinoja kannata edes käyttää.

Positiivista pedagogiikkaa käytetään vastausten mukaan päiväkodeissa jonkin verran toiminnan kehittämiseen. Erityisesti siitä haetaan apua lasten tukemiseen erilaisissa haasteissa. Myös varhaiskasvatushenkilöstön yleistä asennetta kehitetään positiivisen pedagogiikan voimin, mutta sen koetaan olevan työläs ja aikaa vievä prosessi. Päiväkotien sisäistä tasalaatuisuutta suhteessa positiivisen pedagogiikan opein toimimiseen kritisoitiin ja kyseenalaistettiin vastauksissa. Muutama vastaajista koki oman tiiminsä toimivan positiivisen pedagogiikan keinoin, mutta samalla he kokivat, ettei kyseessä ole koko päiväkodin yhteiseen toimintakulttuuriin liittyvä tai ainakaan samassa mittakaavassa toteutuva asia. Kyselystä kumpuaa myös se, että positiivisen pedagogiikan käytön vaihtelevuus on suurta päiväkodista, ryhmästä ja jopa henkilöstä riippuen. Tällöin samankaltaisena ja tasalaatuisena toistuvan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteutuminen saattaa olla haasteellista.

Kyselyn päätarkoitus oli toimia orientaationa sekä ajatusten herättäjänä Jauhin-ideointipajaan, jonka aiheena oli positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksen arjessa. Kyselyn tulokset osoittautuivat kuitenkin jopa

odotettua hedelmällisemmäksi, joten emme halunneet jättää niitä analysoimatta. Kyselyn tulosten mukaan positiivinen pedagogiikka oli yli puolelle vastaajista aiheena jo entuudestaan tuttu. Muutamalle asia oli tuttu, vaikka termit olivat vieraat. Koko asia oli täysin vieras vain parille vastaajalle.

Orientoiva kysely ja kyselyn liitteenä ollut pieni info-paketti positiivisesta pedagogiikasta, innovatiivisuudesta ja Jauhin-ideointipajasta oli hyödyllinen ideointipajassa saavutetun aineiston kannalta. Ennakkomateriaaleilla sekä ideointipajan aluksi toteutetulla suullisella alustuksella varmistettiin kaikkien ideointipajaan osallistuneiden olevan jollain tasolla perehtyneitä aiheeseen sekä valmiina yhteiseen ideointiin, kukin omasta lähtökohdastaan. Koemme ennakkoinnin poistaneen mahdollisia ennakkoluuloja sekä jännitteitä niin aiheeseen kuin ideointipajan toteutukseen liittyen. Jauhimen tuloksista on mahdollista havaita vastaajien perehtyneisyys aiheeseen. Ideointipajan toiminnassa oli kyse yhteistoiminnallisesta ideoinnista. Pajojen osallistujat jatkokehittivät ja jalostivat omia sekä toistensa ideoita saaden syntyneiden aiheiden pohjalta myös itselleen uusia ajatuksia ja ahaa-elämyksiä.

8 JAUHIN-IDEOINTIPAJAN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esitellään yhteistoiminnallisen Jauhin-ideointipajan tulokset sekä niiden pohjalta syntyneet johtopäätökset. Tulokset on jaoteltu ideointipajassa eniten nousseiden teemojen mukaisesti eri kappaleisiin. Teemoja käsitellään varhaiskasvatuslakiin ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin nojaten. Ideointipajoihin osallistui yhteensä 16 varhaiskasvatushenkilöstön jäsentä kolmen eri kunnan päiväkotien eri ryhmistä. Tutkimusaineisto edustaa eri paikkakuntia melko tasaisesti. Osallistuneesta varhaiskasvatushenkilöstöstä Tampereen varhaiskasvatuksessa työskentelee kuusi, Akaassa kuusi ja Hämeenlinnassa neljä työntekijää.

8.1 Positiivinen toimintakulttuuri ja yhteisöllinen oppiminen

Toimintakulttuurilla tarkoitetaan yhteisön vuorovaikutuksessa muokkautuvaa, historiallisesti ja kulttuurisesti muovautuvaa tapaa toimia. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri sisältää muun muassa arvot ja periaatteet, oppimisympäristön sekä siinä käytettävät työtavat, vuorovaikutuksen ja ilmapiirin, henkilöstön osaamisen, ammatillisuuden ja kehittämistotteen, johtamisen, eri tahojen välisen yhteistyön, toiminnan organisoinnin, suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin sekä sen, miten työtä ohjaavia normeja ja tavoitteita yhteisössä tulkitaan. On tärkeää, että yhteisön jäsenet arvostavat yhteistyötä ja kunnioittavat toisiaan. (OPH 2016, 28, 29.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin ollessa inklusiivinen yhteisö pyrkii edistämään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan. Tällainen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukainen toimintakulttuuri velvoittaa ottamaan huomioon niin lasten, huoltajien kuin henkilöstön näkemykset ja mielipiteet. Kyseistä normiasiakirjaa noudattaakseen usean varhaiskasvatusyksikön on tietoisesti kehitettävä toimintatapojaan ja rakenteitaan. (OPH 2016, 30.) Tämä johtuu muun muassa siitä, että osallisuus on verrattaessa lakiin lasten päivähoidosta nostettu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa aivan uudelle tasolle ja merkittäväksi seikaksi.

Leikinomaisuus ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, joka tukee oppimista ja hyvinvointia (OPH 2016, 38–39). Ideointipajaan osallistunut henkilöstö nosti ideoissaan esille yhdessä kokemisen ja tekemisen, oppimisen ja osallistumisen merkityksen. Edellä mainitut yhteiset toiminnot luovat ja vahvistavat ryhmän ja koko päiväkodin yhteisöllisyyttä ja me-henkeä.

Juhlitaan opittuja taitoja yhdessä isosti.

Oppiminen tapahtuu parhaiten, kun lapset kokevat olonsa turvalliseksi ja voivat hyvin, ovat hyvässä vuorovaikutussuhteessa sekä saavat myönteisiä tunnekokemuksia (OPH 2016, 20). Muutamat vastaajat muistuttivat ideointipajassa lasten olevan taipuvaisia jatkuvaan oppimiseen. Osallistujien mukaan aikuisen tulee olla herkkä huomaamaan opitut asiat ja kannustaa lasta oppimaan lisää. Heidän mielestään lapsi on erittäin tärkeää muistaa huomioida tilanteissa, joissa hän esimerkiksi oppii uuden taidon, auttaa toista lasta tai aikuista, hillitsee itsensä tai löytää sopuisan ratkaisun. Tulosten mukaan oppimisen kannalta arvokas ja erittäin huomionarvoinen on jo pelkästään tilanne, jossa lapsi selkeästi luottaa omiin taitoihinsa. Ideoinnissa ehdotettiin myös opittujen taitojen juhlimista "isosti" yhdessä lasten kanssa.

Positiivisen pedagogiikan ajatusten mukaan jokaisen oppijan tulisi saada tiedostaa omat kykynsä ja vahvuutensa sekä oppia käyttämään niitä hyödyksi (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 10). Varhaiskasvatuksessa tulisi painottaa asioita, jotka kannattelevat lasta ja saavat hänen oppimisensa iloiseksi ja mielekkääksi. Positiivisen pedagogiikan tavoite on lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen. (Kumpulainen ym. 2014, 225–230.)

Lapset oppivat pitämään esimerkiksi liikunnasta, kun saavat asiasta positiivisia kokemuksia, epäonnistuminen sallitaan eikä siitä tehdä numeroa, aina ei tarvitse olla hyvä tai paras.

Oppimistilanteissa varhaiskasvatushenkilöstön tulisi ideointipajaan osallistuneiden mielestä huomioida oppimisen erilaiset tyylit ja antaa lapsille mahdollisuus oppia itselleen sopivalla tavalla. Myös lasten erilaiset persoonat on heidän mielestään hyvä huomioida oppimistilanteissa. Tulosten mukaan esimerkiksi vilkkaampi lapsi saattaa rauhallisemman lapsen lähellä rauhoittua, keskittyä paremmin sekä saavuttaa näin myös paremmat edellytykset oppia.

Varhaiskasvatuksen työtavat tulee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan valita ottamalla huomioon niin lasten ikä, edellytykset, tarpeet kuin kiinnostuksen kohteet. Samalla on otettava huomioon varhaiskasvatuksen tavoitteet ja tehtävät. Lapsille on luontaista oppia asioita toiminnallisesti, luovasti ja osallisuudessa sekä esimerkiksi tutkimalla, liikkumalla ja taiteen keinoin. Lapsen oppimisen edellytykset paranevat, kun hän saa mahdollisuuden opetella asioita esimerkiksi kokemuksellisesti taiteen kautta. Samalla sekä lapsen myönteinen minäkuva, että sosiaaliset taidot kehittyvät. (OPH 2016, 38, 42.)

Varhaiskasvatuksessa toimitaan oppivana yhteisönä - muita kannustaen, kunnioittaen ja huomioiden, toinen toisiltaan oppien, ajatuksia, tunteita ja mielipiteitä rohkeasti jakaen, uutta kokeillen ja toimintaa jatkuvasti arvioiden sekä kehittäen. On tärkeää myös haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää omia vahvuuksiaan. Varhaiskasvatustyhteisön tulee olla

erehtymisen salliva sekä rohkaista lasta kokeilemaan, yrittämään ja olemaan sinnikäs. Pääasia on tehdä asioita yhdessä ja nähdä osallisuuden kokemukset koko varhaiskasvatusyhteisöä vahvistavana tekijänä. (OPH 2016, 29.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat luonteeltaan sekä innovatiivisuuteen kannustava että positiivista pedagogiikkaa kunnioittava asiakirja. Varhaiskasvatushenkilöstön on tämän vuoksi omaksuttava positiivisen pedagogiikan mukaisia työskentelytapoja ja kehitettävä ajatteluaan mahdollisesti aiempaa innovatiivisemmaksi. Innovatiivinen työote puolestaan on myös positiivisen pedagogiikan mukaista. Osa-alueet tukevat toisiaan.

Uusiin asioihin kannustaminen sekä lapsen rohkaiseminen uusiin haasteisiin positiivisella asenteella nähtiin ideointipajassa tärkeäksi varhaiskasvatushenkilöstön tehtäväksi. Rohkaisemalla ja kannustamalla lapsi oppii muun muassa maistamaan erilaisia makuja, kuten eräässä ideointipajan tuotoksessa todettiin. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2016, 21) ohjataan henkilöstöä innostamaan ja motivoimaan lapsia opettelemaan uutta erilaisten oppimisten tapojen kautta luontaisella uteliaisuudella tutkien. Opetuksessa on muistettava ottaa huomioon lasten henkilökohtaiset vahvuudet.

Varhaiskasvatusyhteisö kannustaa erityisesti leikkiin ja vuorovaikutukseen, kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikillä on suuri rooli lapsen hyvinvoinnissa ja oppimisessa ja varhaiskasvatushenkilöstön tulee edistää ja kehittää leikkiä mahdollistavia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Leikin avulla lapset ja varhaiskasvatushenkilöstö saavat mahdollisuuden kokea ja tehdä asioita yhdessä ja iloita niistä. (OPH 2016, 29.) Tämä korostui tutkimuksen tuloksissa. Vastaajat ilmaisivat tärkeiksi varhaiskasvatushenkilöstön heittäytymisen sekä uskalluksen mennä mukaan esimerkiksi lasten leikkiin.

Leikki, elämykset ja kokeilut saavat näkyä ja kuulua. Toisaalta niille on annettava myös tarvittava tila, aika ja leikkirauha. Näin leikkiin keskittyminen mahdollistuu sekä aikuisille että lapsille. Varhaiskasvatusyhteisön tärkeänä tehtävänä on rohkaista lapsia hyvään vuorovaikutukseen ja yhteisöllisyyteen, tukea taitoja toimia ryhmän jäsenenä sekä tukea lasten vertaissuhteiden syntymistä ja ystävyyssuhteita. Erilaisiin ristiriitatilanteisiin puututaan ja opetellaan keskustelemaan ja ratkaisemaan niitä yhdessä rakentavasti turvallisessa ympäristössä. (OPH 2016, 29.) Eräs tärkeä kasvatuksen ja opetuksen väline haastaviinkin tilanteisiin on ideointipajan vastausten mukaan aikuisen lapsille antama esimerkki.

8.1.1 Positiivinen ilmapiiri

Ideointipajassa nousi tärkeänä seikkana esiin positiivisen ilmapiirin ja oppimisympäristön luominen. Tulosten mukaan positiivisessa ilmapiirissä lapsia kehuaan ja kannustetaan yrittämään. Aratkin lapset uskaltavat osallistua, kun epäonnistuminenkin sallitaan eikä kaikessa tarvitse olla paras tai edes hyvä. Ideointipajaan osallistuneiden mielestä tärkeintä on, että lapset saavat paljon positiivisia kokemuksia.

Ideapajasta nousseissa ideoissa kehoitettiin välttämään pelkkää sanaa "ei" esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi riehaantuu jossain epäsovinnassa tilanteessa – vaikkapa juoksemisen ja hyppimisen voi usein sallia jossakin siihen soveltuvassa paikassa. Tärkeää ideointipajaan osallistuneiden mielestä on, että lapset saavat tehdä ja kokeilla päivän mittaan eri asioita, eikä heitä jouduta kieltämään jatkuvasti. Tähän on avuksi myös toimintaympäristön muokkaaminen. Tulosten mukaan aikuisen ei kannata käyttää lapsia vaan yrittää mieluummin esimerkiksi kertoa rauhallisesti ja asiallisesti, mitä seuraavaksi tapahtuu tai mitä seuraavaksi tehdään.

Positiivisen ilmapiirin luominen vaatii varhaiskasvatushenkilöstöltä jossain tilanteissa pohtimista, heittäytymistä ja viitseliäisyyttä. Tämän ei tulisi olla kohtuuttoman haastavaa varhaiskasvatuksessa, jossa lapsen etu sekä kasvu, kehitys ja oppiminen ovat etusijalla. Positiivisen pedagogiikan mukainen työskentelyote saattaa vaatia joskus omalta mukavuusalueelta poistumista, mutta on palkitsevaa myös oman työskentelyn kannalta. Ajattelu ja toiminnan kehittäminen tuottavat oppimista, kehittävät näkökulmanottokykyä sekä kasvattavat osaamista. Uusi osaaminen tuo puolestaan sekä yksittäiselle työntekijälle että koko henkilöstölle kykyä ja varmuutta eri tilanteisiin. Palkitsevat kokemukset madaltavat myös kynnystä kehittää toimintaa jatkossakin.

Varhaiskasvatustyössä iloinen ja hyväksyvä kohtaaminen on ensisijaisen tärkeää niin lapsille kuin aikuisillekin.

Ideointipajan tuloksissa pohdittiin myös päiväkodeissa tapahtuvien kohtaamisten merkitystä positiivisen pedagogiikan toteutumisen tukena. Aamulla lasta vastaanottaessa lapselle kannattaa erään vastaajan mukaan ilmaista, että on mukavaa nähdä häntä; on ihanaa, että hän on tullut päiväkotiin. Lapselle kannattaa tehdä tervetullut olo heti aamusta, jotta hänen päivänsä alkaa lempeästi. Ideointipajaan osallistuneiden mielestä lapsen tullessa hoitoon on hyvä huomioda myös esimerkiksi lapsen mukanaan tuoma lelu tai muu tärkeä esine. Kohtaamisissa on tärkeää muistaa olla aina mahdollisimman aito ja teeskentelemätön.

8.1.2 Lasten keskinäinen vuorovaikutus

Varhaiskasvatuksen yhteisö koostuu yhteistyötä tekevästä henkilöstöstä sekä vuorovaikutuksesta lapsiin, huoltajiin ja lähiympäristöön. Yhteisön tehtävänä on rohkaista lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan yhteisönsä jäseninä. Henkilöstön tehtävänä on tukea lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalia ystävyyssuhteita. (OPH 2016, 29.)

Tutkimuksen osallistujat toivat ilmi useita ideoita lasten keskinäisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Ideointipajan tulosten mukaan lasten välistä vuorovaikutusta on mahdollista tukea esimerkiksi kehumalla häntä tilanteessa, jossa lapsi huomioi toisen lapsen antamalla tälle lelun. Näin kiinnitetään lapsen huomio siihen, mitä hyvää hän teki.

Lapsia voidaan tulosten mukaisesti ohjata huomaamaan hyvä kaveria kohtaan esimerkiksi kannustamalla lapsia auttamaan toisiaan pienissä arkisissa asioissa. Toimiva keino on myös hyvien ominaisuuksien pohtiminen jokaisesta lapsesta koko ryhmän kesken. Näin ideointipajaan osallistuneiden mielestä tuetaan erilaisuuden hyväksymistä sekä ajatusta siitä, miten arvokas jokainen ihminen on omine ainutlaatuisine piirteineen. Kyseessä on erinomainen keino kiusaamisen ennaltaehkäisyn kannalta. Myös Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen (2016, 50–51) vannovat julkisesti annetun positiivisen palautteen nimeen sekä korostavat myönteisten tunnekokemusten määrän merkitystä.

Pienryhmätilanteet nähtiin hyvinä mahdollisuuksina lasten keskinäiselle kohtaamiselle. Pienemmässä ryhmässä lapsen on helpompi harjoitella yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä vertaisryhmässä toimimista (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 2 a). Tutkimuksen tulosten mukaan lapsen esittämiä kysymyksiä voidaan pohtia ja tutkia yhdessä sekä yhtyä yhteiseen iloon. Vastaajien mielestä voidaan myös yhdessä miettiä, miten jokainen ryhmässä on erilainen. Lopuksi voidaan yhdessä pohtia, miten suuri rikkaus erilaisuus on. Ryhmähenkeä nostattavasti voidaan vastapainoksi miettiä myös asioita, joista ryhmässä ajatellaan samoin tai joiden suhteen ollaan samanlaisia.

Lasten vuorovaikutuksessa nähtiin ideointipajassa tärkeänä opetella sanomaan positiivisia asioita toisista lapsista. Tärkeänä pidettiin myös lasten opettamista leikkimään kaikkien kanssa ja olemaan kaikkien pari vaikkapa jonossa. Tästä esimerkkinä voidaan pitää ideointipajassa ideoituja ajatusta parin arvonnasta, jolloin eri päivinä eri lapset saavat valita itselleen parin. Ystävyys- ja kaverisuhteiden luomiseen nähtiin ideointipajassa apuna ja tukena myös yhdessä lapsiryhmässä toteutettu Hyvä kaveri –projekti, johon on mahdollista liittää muun muassa kirjallisuutta, elokuvia tai erityisiä kaveripäiviä.

8.1.3 Lapsen kannustaminen ja kehuminen

Vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa on tärkeää, jotta ajattelun ja oppimisen taitojen kehitys ja sitä myötä elinikäinen oppiminen on mahdollista. Yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä on opettaa lapsille luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka kautta myös tiedon jäsentäminen sekä uuden tiedon hankkiminen ja luominen ovat mahdollisia. Lasten oppiminen kehittyy ja tapahtuu ihanteellisimmin, kun lapsille annetaan mahdollisuuksia oivaltaa, ihmetellä ja oppia iloisesta, luovan ja mielikuvituksellisen kokemisen ja kokeilun kautta. Kysyminen, kyseenalaistaminen ja epäonnistuminen on sallittua. Lasta myös kannustetaan jatkamaan sinnikkäästi ja löytämään ratkaisuja omatoimisesti maailmaa tutkien. (OPH 2016, 22.)

Otetaan muitakin mukaan ratkaisemaan asiaa tai yhtymään iloon.

Tuloksissa nousi vahvasti ajatus siitä, ettei lasten ajatuksia ja ideoita saa missään tilanteessa torjua täysin. Vastaajien mielestä lapsia tulee kannustaa selvittämään asioita yhdessä sekä opettaa heitä kannustamaan toisiaan. Ideointipajan tulosten mukaan on tärkeää opettaa lapsia kehuun toisiaan ja kertomaan positiivisia asioita ryhmän toisista lapsista ja ryhmän aikuisista. Tuloksissa kehoitettiin kannustamaan ja kiittämään niin omia tiimiläisiä kuin ryhmän lapsiakin. Kyse on myös lasten keskinäisen vuorovaikutuksen tukemisesta, josta kerrotaan tarkemmin luvussa 8.1.2.

Kaikesta selvittää kuitenkin yhdessä.

Ideointipajaan osallistuneen mielestä lapselle voi myös viestiä, ettei aina tarvitsekaan osata. Asioita voidaan opetella yhdessä - harjoitella ja epäonnistuaakin - sekään ei haittaa. Tulosten mukaan lapsille voidaan kertoa, että aikuisetkin epäonnistuvat ja tekevät asioita joskus väärin. Kun epäonnistumista ei tarvitse pelätä, kynnys oppia ja kokea uutta ja uskaltaa madaltuu. Yllä oleva sitaatti on ideointipajaan osallistuneiden mielestä hyvä, armollinen motto niin itselleen kuin koko varhaiskasvatusyhteisölle. Epäonnistumisista ei lannistuta, onnistumisista iloitaan yhdessä. Kyse on myös päiväkodin positiivisen ilmapiirin mahdollistavista teki-joista, joista kirjoitetaan luvussa 8.1.1.

Lapset uskaltavat kokeilla ja kokea uutta, kun ei tarvitse pelätä epäonnistumista.

Oppimisen yhteydessä on tärkeää tukea lasta jäsentämään, nimeämään ja kuvaamaan ympäristöä ilmiöineen lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Yhdessä pohtiminen auttaa lasta huomaamaan oman oppimisensa sekä tunnistamaan vahvuuksiaan, jolloin myös usko omiin kykyihin vahvistuu. (OPH 2016, 22.) Yhteistoiminnalliseen ideointipajaan osallistujien

mielestä on erityisen tärkeää nähdä lapsi subjektina eikä aikuisen objektina. Lapsi on sekä kanssaeläjä, –kokija, –tutkija, –onnistuja että –epäonnistuja. Ideointipajaan osallistuneiden mielestä tärkeintä on kuitenkin tehdä ja kokea asioita yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa. Ratkaisukeskeinen ajattelu ja sen tukeminen nähtiin ideointipajassa tärkeänä. Aikuisen tuella ratkotaan asioita, eikä ”pureskella asioita lapselle valmiina”.

Aikuinen ei ole tiedon kaataja, vaan yhdessä lapsen kanssa kokija, tuki ja turva.

Tuloksissa nousi useasti esille se, että lapselle jää parempi mieli, kun asiat esitetään positiivisessa hengessä kannustaen ja kehuen. Ideointipajaan osallistuneiden mielestä positiivisuus luo lapsille halua oppia lisää heidän itsearvostustaan samalla kasvattaen. Heidän mukaansa lapsen onnistumisia on hyvä myös juhlistaa ”isosti”, välillä jopa hieman liioitellen, lapsesta ja tilanteesta riippuen kahden kesken lapsen kanssa tai koko ryhmän voimin. Myös Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen ovat hyvän vaalimisen ja tietoisien esille nostamisen puolestapuhujia (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 19).

Jos jotain ei osata, harjoitellaan, kannustus: ”osaat varmasti!”

Kannustamisen ja kehumisen tärkeys varhaiskasvatuksessa lapsen minäkuvan ja itsetunnon vahvistajana nousi ideointipajassa vahvasti esille. Esitoton kehumisen ja paheksunnan välttäminen koettiin tuloksissa erittäin tärkeäksi tavaksi toimia. Ideointipajassa nousi tärkeäksi huomata myös pienetkin kehityksen askeleet ja kannustaa lasta jo pelkästä yrittämisestä - ei vain jonkin asian onnistuessa hienosti.

Huonosti sujuneesta asiasta ei lasta tulisi ideointipajan tulosten mukaan rangaista tai moittia. Hyvin menneestä asiasta tulee kiittää ja jopa palkita lasta. Tämä auttaa, kannustaa ja motivoi häntä onnistumaan ja kehittymään jatkossakin. Lasta kannattaa kehua jo aivan pienistäkin asioista. On tärkeää huomioida mahdollisimman moninaisia onnistumisia mitä erilaisemmissa yhteyksissä. Ideointipajan osallistujien mielestä aina löytyy jotain hyvää, mistä lasta voi kehua. Tämä tukee myös ajatusta lapsen vahvuuksien pohtimisesta ja hyödyntämisestä varhaiskasvatuksen arjessa.

Ideapajan osallistujien keskuudessa nimenomaan lasten palkitseminen ja rangaistuksien välttäminen nähtiin hedelmällisenä lapsen kehityksen kannalta. Osallistujien mielestä hyvän itsetunnon ja positiivisen ja realistisen minäkuvan kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi oppii laskemaan leikkiä itsestään. Tämä on tärkeää myös Kumpulaisen mielestä. Hän mainitsee positiivisten tunteiden, kuten ilon tai huvittuneisuuden, saavan ihmisen kukoistamaan. (Kumpulainen ym. 2014, 224.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet yhdistävät puolestaan yhteisen hassuttelun

ja sen myötä syntyvän myönteisen ilmapiirin lisäävän lapsen hyvinvointia ja tukevan oppimista (OPH 2016, 39).

Kannustavan ja johdonmukaisen palautteen antaminen lapsille heidän kielenkäytöstään ja vuorovaikutustaidoistaan on tärkeää. Varhaiskasvatushenkilöstön tulee toimia mahdollisimman sensitiivisesti, jotta lasten vuorovaikutustaitojen kehittyminen mahdollistuu. Lapsen pitää tulla kuulluksi ja hänen aloitteisiinsa sekä myös sanattomiin viesteihinsä tulee vastata tai reagoida jollain tavalla. Se, että henkilöstö kannustaa lapsia kommunikoidaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa on myös hyvin tärkeää vuorovaikutustaitojen harjoittelua. (OPH 2016, 40–41.) Tuloksissa tuotiin esille lapsen sanattomien viestien kuuntelu ja ymmärtäminen erityisesti vielä puhumattomien tai vähäisen sanavaraston hallitsevien lasten kohdalla.

8.1.4 Kannustaminen ja kehuminen työyhteisössä

Ideointipajassa varhaiskasvatushenkilöstö nosti positiivisen pedagogiikan ja asenteen tärkeäksi henkilöstön välisen vuorovaikutuksen osaksi. Jotta positiivista kohtaamista voidaan siirtää lapsille, tulee sen ensin olla käytössä henkilöstöllä ja aikuisten kesken. Positiivinen asennoituminen toimii parhaassa tapauksessa merkittävänä, koko varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria muokkaavana tekijänä. Myös Kumpulainen ja kumppanit (2014, 224) kirjoittavat teoksessaan positiivisten tunteiden vaikutuksesta koko ihmisen olemukseen. Esimerkiksi ilon, ylpeyden tai huvittuneisuuden tunteet saavat ihmisessä paljon hyvää aikaan. Työilmapiirin vaikutusta työnteekoon käydään tarkemmin läpi luvussa 3.4.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa toimintakulttuurilla tarkoitetaan yhteisön vuorovaikutuksessa muokkautuvaa, historiallisesti ja kulttuurisesti muovautuvaa tapaa toimia. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri sisältää muun muassa arvot ja periaatteet, oppimisympäristön sekä siinä käytettävät työtavat, vuorovaikutuksen ja ilmapiirin, henkilöstön osaamisen, ammatillisuuden ja kehittämisotteen, johtamisen, eri tahojen välisen yhteistyön, toiminnan organisoinnin, suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin sekä sen, miten työtä ohjaavia normeja ja tavoitteita yhteisössä tulkitaan. (OPH 2016, 28.)

Positiivinen ilmapiiri työyhteisössä muodostuu pienistä asioista. Ideointipajassa työkaluksi positiivisen ilmapiirin kehittämiseksi ehdotettiin monia, konkreettisia vinkkejä. Kokeilun arvoisena koettiin esimerkiksi työkaverin kehuminen, kannustaminen ja huomaaminen esimerkiksi kollegan työsuoritukseen tai ulkoiseen olemukseen liittyvällä kommentilla. Myönteisesti kannattaa kommentoida niin työkaverin uutta kampausta kuin hyvin tehtyä työtä.

Positiivisen pedagogiikan mukaan myönteisiä tuntemuksia tulisi saada kokea merkittävästi kielteisiä enemmän. Positiivisten kokemusten ei tarvitse olla suuria; pienet keuhut ja julkisesti saatu positiivinen palaute riittävät. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 50-51.) Myös ideointipajassa todettiin pienen hyvän huomaamisen ja positiivisen palautteen voivan olla suuri asia toiselle. Työkaveriin kohdistuva positiivinen kommentointi ja yleinen myönteinen suhtautuminen koettiin työntekijän omaa oloa, työssä koettua iloa sekä työssäjaksamista parantavina asioina.

Positiivinen pedagogiikka vaatii sitoutumista: se ei elä, jos työntekijät eivät muista näyttää esimerkkiä ja kohdella myös toisiaan hyvin.

Myönteinen, positiivista kanssakäymistä sisältävä toimintamalli välittyy hyvänä esimerkkinä myös lapsille. Omalla positiivisella asennoitumisellaan asioihin ja tilanteisiin työntekijän on ideointipajan tulosten mukaan mahdollista näyttää esimerkkiä sekä tartuttaa positiivisuutta lapsiin ja koko työyhteisöön. Lapset oppivat mallista sekä aistivat positiivisen suhtautumisen työ- ja koko varhaiskasvatusyhteisössä. Edellä mainituista huolimattakin on tulosten mukaan muistettava olla armollinen itseään, kollegoitaan, lapsia ja lasten huoltajia kohtaan. Kaikilla on joskus huonoja päiviä ja hetkiä. Tämä sisältyy osaksi varhaiskasvatushenkilöstön ammattitaitoa, josta kirjoitetaan luvussa 8.2.

Työntekijän kannattaa kiinnittää huomiota omaan olemukseensa – esimerkiksi siihen, ettei tee työtään "ryppyotsaisena".

8.1.5 Osallisuus

Lapsilla on oikeus tulla kuulluksi sekä olla osallisena omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 2 a). Lapsen mielipiteet ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon ikä- ja kehitystasoisesti hänen varhaiskasvatustaan suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 7 b). Lapsia on tämän toteutumiseksi kannustettava varhaiskasvatuksessa oma-aloitteisuuteen sekä tuettava lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Näin lapset saavat luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja demokratian toteutuminen on mahdollista jo päiväkotiympäristössä. (OPH 2016, 24.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet painottaa myös lasten sananvaltaa toimintaa suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa. Kun asioita pohditaan yhdessä, lapset paitsi oppivat vuorovaikutustaitoja, saavat myös tietoa yhteisten sääntöjen ja sopimusten merkityksellisyydestä. Varhaiskasvatushenkilöstön tehtävä on kohdata lapset arvostavasti, kuunnella heidän ajatuksiaan, vastata heidän aloitteisiinsa sekä varmistaa jokaisen lapsen mahdollisuus osallistua ja olla vuorovaikutuksessa

muiden kanssa. Tällöin lapsilla on myös oikeus päästä kehittämään muun muassa itseluottamustaan ja -tuntemustaan sekä yhteisöissä tarvittavia sosiaalisia taitojaan. (OPH 2016, 24.)

Ideointipajaan osallistuneet henkilöt pitivät mielipiteiden kysymistä lapsilta sekä lasten mahdollisuutta valita ja vaikuttaa varhaiskasvatuksessa erittäin tärkeänä. Heidän mielestään lapsia pitää kohdella kunnioittavasti, eikä edes huumorin varjolla ole lupa puhua väheksyvästi kenestäkään. Oleellista ideointipajaan osallistuneiden mielestä on keskustella lasten kanssa mahdollisimman paljon monenlaisista asioista, mutta myös opetella kuuntelemaan ja kuunnella sekä ihmetellä asioita yhdessä lasten kanssa, ottaen kaikki osalliseksi erilaisia asioita tai ilmiöitä tutkiessa ja hämmästellessä.

Ideointipajaan osallistuneet henkilöt pitivät mielipiteiden kysymistä lapsilta sekä lasten mahdollisuutta valita ja vaikuttaa varhaiskasvatuksessa erittäin tärkeänä. Heidän mielestään lapsia pitää kohdella kunnioittavasti, eikä edes huumorin varjolla ole lupa puhua väheksyvästi kenestäkään. Oleellista ideointipajaan osallistuneiden mielestä on myös keskustella lasten kanssa mahdollisimman paljon monenlaisista asioista, mutta myös opetella kuuntelemaan ja kuunnella sekä ihmetellä asioita yhdessä lasten kanssa, ottaen kaikki osalliseksi erilaisia asioita tai ilmiöitä tutkiessa ja hämmästellessä.

Otetaan kaikki mukaan yhteisissä ihmetyksissä.

Positiivisen pedagogiikan mukaan lasta tulisi ymmärtää hänen omien tilojensa ja mielenmaisemansa näkökulmasta. Positiivisessa pedagogiikassa painotetaan myös näkemään lapsi aktiivisena toimijana ja merkitysten rakentajana. (Kumpulainen ym. 2014, 225–230.) Tällainen asennoituminen ja näkökulma on lasten osallisuutta edistävää. Avoimen vuorovaikutuksen kautta lapsi saa oman äänensä kuuluviin ja voi siten myös vaikuttaa omaan elämäänsä ja arkeensa.

Osallisuus luo lapsille paitsi vaikutusmahdollisuuksia myös ymmärrystä omista oikeuksista, vastuusta, yhteisössä toimimisesta sekä tehtyjen valintojen seurauksista. Lapsen identiteetin kehittymistä on tuettava tietoisesti, jotta lapset oppivat millaisia vaikutuksia heidän omalla toiminnallaan voi olla esimerkiksi muihin ihmisiin. Apuna lasten osalliseksi pääsemiseen on, kun lapsi kokee tulevansa kuulluksi sekä nähdyksi myönteisellä tavalla ja henkilökunta onnistuu kohtaamaan lapsen sensitiivisesti. (OPH 2016, 21, 30.) Sekä osallisuus että sensitiivisyys korostuivat ideointipajoissa syntyneissä varhaiskasvatushenkilöstön ajatuksissa. Lasten tarkka kuuleminen, kuunteleminen, läsnäolo ja herkkä havainnointi "tuntosarvet" pystyissä koettiin työssä erittäin tärkeäksi positiivisen pedagogiikan keinoksi.

Pitää olla tuntosarvet pystyssä, että huomaa kaiken oleellisen.

8.1.6 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Yhteistoiminnallisessa ideointipajassamme vuorovaikutus huoltajien kanssa nousi yhdeksi tärkeäksi varhaiskasvatuksen osaksi. Käsitettä huoltaja käytetään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa tarkoittamaan. Huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön vuorovaikutus on tärkeää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi (OPH 2016, 9, 32). Ideointipajaan osallistunut henkilöstö piti positiivista lähestymistapaa tärkeänä myös huoltajien kohtamisessa.

Vuorovaikutuksessa huoltajien kanssa pidettiin ideointipajassa tärkeänä huomata hyvä vanhemmissa ja siten auttaa vanhempia näkemään hyvä lapsessa. Lapsen haku- ja tuontitilanteissa koettiin tärkeänä kertoa positiivisia asioita lapsesta, hänen vahvuuksistaan ja päivän kulusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteetkin ohjaavat henkilöstöä kertomaan lapsen päivän tapahtumista ja kokemuksista huoltajille kannustavasti ja myönteisesti (OPH 2016, 33).

Ideointipajaan osallistuneiden mielestä asioiden kertominen lapsesta olisi hyvä tehdä lapsen kuullen. Tällöin lapsi saa kuulla olleensa tänään hyvä jossain ja olla ylpeä osaamisestaan. Henkilöstön tulisi muistaa kertoa positiivisia asioita negatiivisia enemmän eikä pitää hyvin sujuneita asioita itsestäänselvyyksinä. Ideointipajassa painotettiin, kuinka myös huoltajille olisi hyvä antaa positiivista palautetta esimerkiksi hyvin sujuneista tuonti- tai hakutilanteista. Huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön yhteinen pohdinta päivän kulusta ja havainnoista luovat pohjaa lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille (OPH 2016, 33).

Aito kohtaaminen ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen luominen nähtiin ideointipajassa merkityksellisinä seikkoina huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan hyvä vuorovaikutus perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen, tasa-arvoon sekä luottamuksen rakentamiseen ja tukee näin kasvatusyhteistyötä. Tämä vaatii aktiivisuutta erityisesti varhaiskasvatushenkilöstöltä. Luottamuksellinen vuorovaikutus ja ilmapiiri ovat avainasemassa vaikeiden asioiden yhdessä läpi käymisessä. (OPH 2016, 33.)

Luottamuksellisen vuorovaikutuksen ja ilmapiirin myötä niin varhaiskasvatushenkilöstö kuin vanhemmat uskaltavat ottaa vaikeatkin asiat puheeksi rakentavaan sävyyn. Näin on mahdollista löytää yhdessä keskustellen keinoja tilanteen auttamiseksi sekä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi, kuten eräs vastaaja ideointipajassa kirjoitti. Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallis-

tua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (OPH 2016, 33). Huoltajille on myös varhaiskasvatuslain mukaan järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus olla mukana varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa (Varhaiskasvatuslaki 1973/36 § 7 b). Tämä on innovatiivista toimintaa. Koskensalmi ja kumppanit (2000, 9–10, 13) toteavat teoksessaan innovatiivisen organisaation haluavan säännöllisesti palautetta asiakkailtaan.

Toimivat vuorovaikutussuhteet ja yhteistyö lapsen huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä on tärkeässä roolissa, jotta lapsen elämässä on riittävästi jatkuvuutta ja turvallisuutta. Jotta lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista sopiminen onnistuu parhaalla mahdollisella tavalla, on tärkeää, että huoltajat ja varhaiskasvatushenkilöstö kohtaavat ja kommunikoi arvostavasti, tasavertaisesti ja avoimesti. (OPH 2016, 18.) Lapsen hyvinvointia ja oppimista on mahdollista tukea parhaiten, kun edustettuna ovat niin lapsen, vanhempien kuin varhaiskasvatushenkilöstön näkökulmat. (Kumpulainen ym. 2014, 225–226.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH 2016) edellyttävät varhaiskasvatushenkilöstöltä huoltajien osallisuuden lisäämistä. Huoltajien mielipiteiden ja ajatusten selvittäminen onnistuu parhaiten tilanteissa, joissa ihminen kokee tullessa aidosti kuulluksi. Huoltajien mielipiteitä on mahdollista selvittää heidän innovatiivisuuttaan lisäämällä. Ranne toteaa teoksessaan ihmisten kuuntelun olevan erittäin merkityksellistä heitä innovatiivisuuteen rohkaistaessa. Aito kiinnostus välittyy dialogissa kehonkielistä ja keskustelukumppanin asennoitumisesta. Oma, eriävää mielipidettä ei ole kannattavaa tuoda samoin tein julki ihmisten esittäessä ajatuksiaan. (Ranne 2015, 50–53.) Sallivan, positiivisen ilmapiirin myötä huoltajille avautuu mahdollisuus estottomaan mielipiteiden ilmaisuun, jonka myötä myös päiväkodin toimintakulttuuri muovautuu vähitellen toivottuun suuntaan kohti vanhempien suurempaa osallisuutta.

Myös vanhemmille palautetta esim. hyvin sujuneesta tuonti-/hakutilanteesta tms. (liian vähän tulee huomioitua)

Ideointipajassa nousi tärkeänä seikkana huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä perheiden tasapuolinen ja oikeudenmukainen kohtaaminen ja kohtelu. Tasa-arvon lisäksi suhtautumisessa perheiden kanssa tehtävään vuorovaikutukseen nousivat ideointipajasta positiivisuus, arvostus, kunnioitus ja kuunteleminen. Tärkeänä pidettiin perheiden toiveiden kunnioittamista. Lisäksi varhaiskasvatushenkilöstöä kehoitettiin ideointipajassa ymmärtämään jokaisen perheen historia ja uskomaan jokaisen huoltajan toivovan lapselleen hyvää. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen huoltajaa kasvatustyössään sekä toimia lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi yhdessä lapsen huoltajan kanssa (Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 2 a).

8.1.7 Oppimisympäristö

Oppimisympäristö käsitteenä määritellään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tiloina, paikkoina, yhteisöinä, käytäntöinä, välineinä ja tarvikkeina, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Lisäksi oppimisympäristö pitää sisällään fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjen tehtävänä on tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua, ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen ja tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Kokonaisvaltainen maailman tutkiminen on lapsille luontaista ja heidän tulee saada mahdollisuus tehdä sitä kaikilla aisteilla sekä koko kehollaan. (OPH 2016, 31–32.) Positiivinen oppimisympäristö mahdollistaa lasten monipuolista kokeilemistä entisestään sekä kannustaa lapsia yrittämään ja oppimaan.

Luodaan lapsille positiivinen oppimisympäristö, jossa jokainen osaa ja pystyy.

Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatustympäristön tulee olla lapsen ikä ja kehitys huomioonottava, terveellinen, turvallinen, kehittävä sekä oppimista edistävä. (Varhaiskasvatustilain 36/1973 § 6). Varhaiskasvatustympäristön tehtävänä on toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteeseen ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa sekä mahdollistaa onnistumisen kokemuksia (Varhaiskasvatustilain 36/1973 § 2 a). Leikin kautta ja avulla oppiminen nousi ideointipajassa löytyneissä ajatuksissa tärkeäksi toimintamalliksi varhaiskasvatustilain. Lapsen mukaan ottaminen arjen toimintoihin esimerkiksi apulaistehtäviin nähtiin tuovan lapselle onnistumisen kokemuksia.

Oppimisympäristöjen kautta lapsilla on erilaisia vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä myös rauhalliseen oleiluun ja lepoon (OPH 2016, 31–32). Ideointipajan vastausten mukaan positiivisen ja mukavan tekemisen myötä myös vaikealta tuntuvien asioiden oppiminen on helpompaa ja mukavampaa. Oppiminen tapahtuu ikään kuin muun toiminnan ohessa, joskus jopa huomaamattakin. Lisäksi positiivisten ja mukavien asioiden kautta oppiminen on mielekästä sekä luo positiivista ilmapiiriä niin huumorin ja hassuttelun, ilon ja naurun kuin eläytymiskyvyn ja kaiken muun hauskan yhdessä tekemisen myötä. Henkilöstö painotti ideointipajassa aikuisten positiivisen suhtautumisen painoarvoa. Positiivinen henki ja ilmapiiri tarttuvat lapsiin myös aikuisen esimerkin kautta. Hymyilevä aikuinen aikaansaa hymyileviä lapsia, kuten eräs ideointipajan osallistuja totesi yhtenä keinona positiivisen pedagogiikan toteutumiseksi varhaiskasvatustilain arjessa.

8.1.8 Leikki

Varhaiskasvatustilain perusteiden mukaan sekä lapsen ajattelun ja kielen kehitys että leikkiäidot hyötyvät varhaiskasvatustilainhenkilöstön ja

lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Eräs erityisen arvokas oppimistapa on leikki, jonka avulla lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä. Yhdessä leikkiminen lisää yhteisöllisyyden kokemusta sekä vahvistaa myönteistä tunneilmastoa, opettaa lapsille toisten huomiointia sekä omien tahto- ja tunnetilojen säätelyä. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä puolestaan tukee oppimista ja hyvinvointia. (OPH 2016, 38-39.)

Varhaiskasvatushenkilöstö nosti ideointipajassa vahvasti esille myös sen, kuinka tärkeää lasten on oppia positiivinen kanssakäyminen muiden kanssa jo pienenä. Positiivisen kanssakäymisen omaksuminen helpottaa lapsen ryhmäytymistä tulevaisuudessa, ennaltaehkäisee ristiriitatilanteita sekä edesauttaa kavereiden löytymistä. Ideointipajan vastausten mukaan lapset uskaltavat myös ottaa erilaisia asioita puheeksi helpommin, kun heillä on hyvät vuorovaikutustaidot.

Aikuinen on mukana lasten kanssa leikkimässä ja näyttää positiivista esimerkkiä esim. kotileikissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan, kuinka tärkeää on, että varhaiskasvatuksessa onnistutaan turvaamaan leikin edellytykset ja jokaisen lapsen taitojensa ja valmiuksiensa mukainen osallisuus yhteiseen leikkiin. Henkilöstö voi osallistua leikkiin itse tai ohjata sen kehittymistä ulkopuolelta. Tärkeää on, että aikuinen on sekä fyysisesti että psyykkisesti läsnä eri vuorovaikutustilanteissa ja pyrkii toiminnallaan ehkäisemään ristiriitatilanteita. (OPH 2016, 39.) Ideointipajassa korostettiin myös aktiivisen läsnäolon tärkeyttä sekä painotettiin lasten ajatuksiin ja ideoihin tarttumisen merkittävyyttä.

Leikkien havainnointi ja dokumentointi ovat tärkeitä työkaluja, jotta henkilöstön on mahdollista oppia tuntemaan lapset paremmin. Kyseessä ovat välineet myös lasten ajattelun, kiinnostuksen kohteiden, tunteiden ja kokemusten parempaan tavoittamiseen ja ymmärtämiseen. Havainnoissaan ja dokumentoissaan henkilöstö oppii herkkyyttä havaita lasten leikkialoitteita sekä osaa vastata niihin paremmin ja tilanteeseen sopivalla tavalla.

Lapsen leikkitaitojen kehittyminen vaatii aikaa, rauhaa, tilaa sekä erilaisia välineitä. Oppimisympäristöjen muokattavuus, niiden leikkiin kannustavuus sekä leikkien siirrettävyys ovat myös tärkeitä seikkoja pitkäkestoisen leikin mahdollistamiseksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstön on tärkeää tuntea lasten ajankohtaista kulttuuria ja mediaa, jotta he voivat paremmin ymmärtää lasten leikkejä. (OPH 2016, 38–39.) Ideointipajaan osallistuneet kokivat tärkeäksi, että lapsille annetaan rauhaa ja tilaa, jos he sitä

tarvitsevat. Oleellisena nähtiin myös keskittymiskyvyn parantaminen lapsella.

Leikin merkitys on suuri niin ohjatun kuin omaehtoisen leikin saralla. Varhaiskasvatushenkilöstön tulee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan rohkaista lapsia ihmettelemään, pääättelemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä. (OPH 2016, 38.) Tämä onnistuu ideointipajan ajatusten mukaan muun muassa lasten välistä myönteistä vuorovaikutusta tukemalla. Samalla lapset oppivat kuuntelemaan toisiaan sekä hyväksymään omista mielipiteistään eriäviä ajatusmalleja.

8.2 Ammatillisuus

Tässä luvussa 8.2 käsitellään varhaiskasvatushenkilöstön ammatillisuutta. Varhaiskasvattajan on tärkeää pyrkiä tuntemaan jokainen lapsi ja ottaa hänet huomioon yksilöllisesti. Tälle on avuksi erityisesti sensitiivinen työskentelyote - aito läsnäolo sekä lapsen kuuleminen myös sanatomien viestin osalta.

8.2.1 Työntekijöiden ominaisuudet

On tärkeää, että yhteisön jäsenet arvostavat yhteistyötä ja kunnioittavat toisiaan. (OPH 2016, 29). Tämä nähtiin ideointipajassa merkittävänä seikkana työyhteisössä työntekijöiden kesken. Ideointipajassa nousi paljon ajatuksia koskien arvostavaa vuorovaikutusta työntekijöiden välillä. Tähän liittyy kiinteästi juoruamisen ja selän takana pahan puhumisen välttäminen sekä rakentavan palautteen antaminen. Tämä asenne ja negatiivisen keskustelun välttäminen nähtiin tuloksissa tärkeänä.

Älä sano selän takana mitään, mitä et voisi sanoa suoraan.
Ei huhuilla.

Ideointipajan osallistujat kehottivat luomaan ja säilyttämään työyhteisön kesken avoimen, luottamuksellisen ja hyväksyvän vuorovaikutussuhteen. Tällaisessa ilmapiirissä jokainen työntekijä voi vastausten mukaan luottaa siihen, ettei kenenkään ideoita lytätä. Työntekijät auttavat toisiaan ja ongelmista selvittää yhdessä. Hyväksyvässä ilmapiirissä, jossa muutoksetkin nähdään negatiivisen sijaan positiivisena, ideoita uskaltavat tuoda julki niin tuoreemmat työntekijät kuin alan konkarit. Tällainen suhtautuminen kollegoihin on vahvasti myös Huomaa hyvä! -ajattelun suuntaista.

Kuunteleminen, myötätunto ja avun tarjoaminen nähtiin ideointipajassa työntekijän hyvinä ominaisuuksina ja positiivinen asenne yleisesti työssä jaksamista lisäävänä tekijänä. Työssä jaksaminen puolestaan nähtiin merkityksellisenä työn laatuun ja työyhteisön hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. Omasta jaksamisesta kehoitettiin ideointipajassa pitämään huolta, jotta työntekijän olisi mahdollista tehdä työnsä hyvin ja antaa parhaansa

lasten ja työyhteisön puolesta. Ideointipajaan osallistuneiden mielestä hyvinvoiva työntekijä on läsnä, pystyy auttamaan ja tukemaan työyhteisöä ja auttaa näin osaltaan koko työyhteisöä voimaan paremmin.

Positiivisen pedagogiikan mukaan oma elämänasenne vaikuttaa kaikkeen tapahtuvaan toimintaan. Positiivinen elämänasenne luo lisää myönteisyyttä ja toiveikkuuden värittämää sisäistä puhetta, joka taas lisää armollisuutta niin itseä kuin toisia kohtaan. Myönteinen sisäinen puhe auttaa myös näkemään asioiden valoisat puolet. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 49.) Positiivisuuden sävyttämä asennoituminen auttaa työntekijöitä jaksamaan työssä ja muutenkin elämässä.

Positiivinen asenne ja työpaikan hyvä ilmapiiri ovat avuksi muutosten hallinnassa - oli kyse sitten uusista, ohjaavista asiakirjoista tai päiväkodin sisäisistä muutoksista. Muutosten helppo omaksuminen ennaltaehkäisee työntekijän kuormittumista ja stressiä. Työyhteisön hyvinvointi näkyy ja tuntuu koko päiväkodissa jokaiselle työyhteisön jäsenelle sekä on jokaisen työntekijän vastuulla.

Oman työn reflektointi nähtiin ideointipajassa erittäin merkityksellisenä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kerrotaan henkilöstön tavoitteellisen ja suunnitelmallisen itsearvioinnin olevan keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa myös kannustetaan henkilöstöä arvioimaan työtään, jakamaan tietoa ja osaamistaan sekä kehittymään ammatillisesti. (OPH 2016, 29, 60.) Tämän nähtiin tulosten mukaan toteutuvan muun muassa tiimeissä yhteisen keskustelun ja reflektoinnin myötä. Ideointipajassa pidettiin tärkeänä sitä, että varhaiskasvatuksessa varataan tarpeeksi aikaa kollegojen väliselle keskustelulle niin tiimeissä, kuin koko yhteisön kesken. Tämä mahdollistaa myös tehokkaamman taitojen ja vahvuuksien hyödyntämisen sekä osaamisen jakamisen koko työyhteisössä.

Oman työn reflektointi, muutoksen näkeminen positiivisena.

Innovatiivisuuteen pyrkiminen on tärkeää. "Pölyttyneisiin kaavoihin kangistuminen" nähtiin ideointipajassa asiana, josta olisi pyrittävä eteenpäin. Ranne kirjottaa teoksessaan innovatiivisen ajattelun toimivan ihmisen sisäisen maailman uudistajana ja ajattelun avartajana. Halutessaan kehittyä entistä innovatiivisemmaksi ihmisen on tärkeää pyrkiä asennoitumaan itsensä oppimis- ja kehityskykyisenä, ongelmia ratkaisemaan kykenevänä yksilönä. (2015, 7, 29–30.) Koko työyhteisön kehittyminen entistä innovatiivisemmaksi on täysin mahdollista. Harisalo (2011, 17, 43) kirjoittaa innovatiivisuuden olevan organisaatiossa luovuuden synnyttämä ominaisuus ja koko toiminnan elinehto, jonka eteen kannattaa tehdä töitä.

Avoimuus uusia asioita kohtaan, ennakkoluulottomuus.

Ideointipajaan osallistuneiden mielestä on tärkeää, että työyhteisössä ollaan yhteisillä linjoilla muun muassa käytettyjen termien sisällöstä. Omaan ammatilliseen kasvuun nähtiin ideointipajassa sisältyvän tietoista omien ennakoasenteiden kanssa työskentelyä sekä oman avoimen asennoitumisen kehittämistä uusia asioita kohtaan.

8.2.2 Sensitiivisyys ja sanaton vuorovaikutus

Lapsen kanssa vuorovaikutuksessa on tärkeää olla sensitiivinen ja fyysisesti samalla tasolla vuorovaikutustilanteen aikana. Näin todettiin myös ideointipajassa syntyneissä ajatuksissa.

Lapsen tasolle asettuminen, virittäytyttävä samalle aaltopituudelle.

Tämä tarkoittaa ideointipajaan osallistuneiden mielestä käytännössä sitä, että lapsen kanssa keskusteltaessa aikuinen asettuu hänen korkeudelleen esimerkiksi kyykistyen sen sijaan, että hän kommunikoisi lapsen kanssa yläilmoista käsin.

Lapsen tasolla lapsen kanssa fyysisesti.

Ideointipajaan osallistuva henkilöstö painotti vastauksissaan läheisyyden merkitystä lapsen rauhoittajana, kannustajana ja rohkaisijana. Tärkeänä koettiin lapsen tasolle asettuminen myös ajatuksen tasolla, lasten ajatusten ja ajatusmaailman pohtiminen yhdessä sekä asioiden tutkiminen lasten ajatusten pohjalta. Lapsen ja hänen maailmansa arvostaminen ja kunnioittaminen olivat osallistuneiden mielestä erityisen tärkeitä vuorovaikutustilanteissa lapsen kanssa. Myös Kumpulainen ja kumppanit (2014, 225–226) esittävät lapsen oman näkökulman tunnistamisen ja arvostamisen niin pedagogisen vuorovaikutuksen avaintekijänä kuin oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin perustana.

Vastavuoroinen ja kunnioittava, myönteistä kosketusta sekä läheisyyttä sisältävä vuorovaikutussuhde on pohjana myös lasten hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Varhaiskasvatuksen piirissä on usein vaikea erottaa kasvatus-, opetus- ja hoitotilannetta tiukasti toisistaan. Esimerkiksi hoitotilanteissa on mahdollista opetella itsestä huolehtimisen taitoja, vuorovaikutustaitoja, ajan hallintaa sekä omaksua hyviä tottumuksia. (OPH 2016, 21.) Ideointipajaan osallistuneiden mielestä lämminhenkistä vuorovaikutusta ja läheisyyttä on hyvä vaalia ottamalla lapsia säännöllisesti syliin muulloinkin, kuin pahanmielentilanteissa. Lapsen on erittäin tärkeää saada päivittäin osakseen hyväksyvää ja jakamatonta huomiota ja turvaa sekä kokea tulevaisuutensa aidosti henkilökohtaisesti kohdatuksi.

Henkilöstön ammattitaito ja henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten edellä mainittu sensitiivisyys, nousivat ideointipajassa esiin vahvasti. Varhaiskasvatushenkilöstön on pyrittävä jatkuvasti tunnistamaan sensitiivisesti myös eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia (OPH 2016, 38). Tämä sisältyy Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja korostuu entisestään kiireisinä aikoina ja päivinä, jolloin lapsia on hoidossa paljon. Pedagogiikkaa on ujutettava lähes kaikkiin päivän tilanteisiin, kuten siirtymiin, pukeutumistilanteisiin ja ruokailuun. Tuloksissa yhdeksi tärkeimmistä varhaiskasvatuksen työntekijän ominaisuuksista nousi aito läsnäolo. Ideointipajaan osallistuneiden mielestä tietoisien kasvattajien on oltava läsnä omalla olemuksellaan, lasten ajatuksia ja ideoita torjumatta kuunnellen.

Varhaiskasvatushenkilöstön ammatillisuuteen kuuluukin taito muokata ja suunnata toimintaansa lasten kulloistenkin tunnetilojen ja aloitteiden mukaisesti. Tämä korostuu etenkin pienempien lasten kohdalla, joiden kanssa työskenneltäessä henkilöstön on otettava jatkuvasti huomioon myös paljon sanattomia, kehollisia viestejä. (OPH 2016, 38.)

Lapsi on oman elämänsä keskiössä, subjekti. Huomaa myös sanaton viestintä ja erilaiset persoonat.

8.2.3 Lapsen tunteminen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetetaan varhaiskasvatukselle erilaisia tavoitteita. Näiden tavoitteiden mukaan tulee turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä ja kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. (Varhaiskasvatustilain 36/1973 § 2 a.) Tämän tavoitteen tärkeys nousi tuloksissa vahvasti esille.

Me olemme jonkun lapsuus!

Varhaiskasvatushenkilöstö näki erittäin tärkeäksi syvän vuorovaikutussuhteen syntymisen henkilöstön ja lasten välille. Heidän mukaansa henkilöstön tulisi olla lapselle tuttua, jotta lapsen kiintyminen työntekijöihin mahdollistuu. Ideointipajassa kirjoitettu yllä oleva lause kertoo hyvin siitä, kuinka suurella roolilla varhaiskasvatushenkilöstö on lasten elämässä etenkin tilanteissa, joissa lapsen kotiolo ovat jollain tasolla haasteelliset. Moitteettomastakin perhetaustasta tuleva lapsi viettää varhaiskasvatuksessa usein merkittävän osan vuorokaudestaan.

On mahtavaa saada totisenkin lapsen kasvot loistamaan ilosta.

Varhaiskasvatushenkilöstön on tunnettava jokainen varhaiskasvatuksen piirissä oleva lapsi ja otettava huomioon jokaisen lapsen yksilöllinen kehitys. Jotta tämä on mahdollista, on henkilöstön ja lapsen välillä olevien vuorovaikutussuhteiden oltava mahdollisimman pysyviä. (OPH 2016, 18; Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 2, 5 a.) Myös ideointipajassa painotettiin jokaisen lapsen tasapuolista, yksilöllistä ja oikeudenmukaisen kohtelun tärkeyttä. Tulosten mukaan olennaista on, että varhaiskasvatushenkilöstö huomaa jokaisen lapsen omana persoonanaan ja hyväksyy hänet sellaisenaan. Ideointipajaan osallistuneiden mukaan on huomattava erilaiset temperamentit - niin hiljaisemmat, verkkaisemmat, hitaammin kypsyvät kuin menevämmätkin. Eräs vastaaja ilmaisi tuntojaan kauniisti; "on mahtavaa saada totisenkin lapsen kasvot loistamaan ilosta".

Ei tungeta kaikkia lapsia samaan muottiin.

Lapsille on ideointipajan vastausten perusteella annettava aikaa yksilölliseen varttumiseen; jokaisen lapsen on annettava kehittyä rauhassa omassa tahdissaan, omana persoonanaan. Näin ollen vastausten mukaan lapsia ei tulisi painostaa nopeaan muutokseen, vaan lapsille tulisi antaa rauha kasvaa, eikä "tunkea heitä kaikkia samaan muottiin". Ideointipajaan osallistuneiden mielestä jokaisessa lapsessa on nähtävä jotain hyvää ja kaikkien tunteiden tulisi olla sallittuja. Heidän mielestään pieniin mieliin on tehtävä selväksi, että kaikilla on mahdollisuus ja kyky oppia ja että kaikki ovat arvokkaita erilaisuudestaan huolimatta. Vastausten mukaan lapselle on tärkeää saada kokemus hyväksytyksi tulemisesta tunteistaan huolimatta. Varhaiskasvattajalla on tärkeä rooli toimia "tunteiden termostaattina" ja opettaa lasta kanavoimaan tunteita oikein.

Annetaan lapselle rauha kasvaa!

Varhaiskasvatushenkilöstön tulee ottaa eri työtapoja valitessaan huomioon sekä lasten ikä, edellytykset, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet ja tehtävät. (OPH 2016, 38). Ideointipajan vastausten pohjalta tämä tarkoittaa sekä lasten ikä- ja kehitystasojen tuntemista että lapsen tuntemista henkilökohtaisemmin. Vastausten mukaan lapsen yksilöllisen tuntemisen kautta varhaiskasvatushenkilöstö voi ymmärtää lapsen kokemuksia ja arjen elämää.

Jokainen lapsi tunnettava yksilönä ja osana yhteisöä.

Lapsen tunteminen yksilönä ja yhteisön jäsenenä mahdollistaa yhteisöllisyyden vahvistamista ja voimaantumista. Ideointipajaan osallistuneet kehittivät työyhteisöjä pohtimaan yhdessä, mitkä ovat kunkin lapsen oppimisen mahdollisuudet, mitä tukea hän mahdollisesti tarvitsee sekä onko lapsen elämäntilanne sellainen, että hän voi hyvin. Osallistuneiden mukaan isossa ryhmässä lasten henkilökohtaiset piirteet saattavat jäädä

huomaamatta esimerkiksi rauhallisten ja hyvin pärjäävien lasten kohdalla, jolloin heidän usein annetaan olla rauhassa eikä heidän kanssaan välttämättä keskustella tarpeeksi.

8.2.4 Lapsen yksilöllinen huomioiminen

Kaikki saavat näkyä ja kuulua sopivasti.

Lapsen on ideointipajan vastausten mukaan saatava kokemus siitä, että hän on hyvä juuri sellaisena kuin on. Tällöin myös positiivisen minäkuvan kehittyminen on mahdollista. Ideointipajaan osallistuneiden mielestä itsensä hyväksyvän on helpompi oppia hyväksymään myös muut omine henkilökohtaisine piirteineen ja ominaisuuksineen. Erään vastaajan mielestä on tärkeää, että kaikki saavat näkyä ja kuulua sopivasti. Näitä piirteitä sisältävässä yhteisössä ja sallivassa ilmapiirissä kaikkien on hyvä olla, oppia ja kehittyä.

On tärkeää luoda jokaiseen lapseen suhde erikseen ja huomioida jokainen yksilöllisesti.

9 POHDINTA

Luvussa käsitellään tutkimuksen tekemisen taustaa, arvioidaan tutkimusprosessin kulkua sekä pohditaan mahdollisia jatkotutkimusten aiheita.

9.1 Tutkimuksen taustaa ja arviointi

On rakentavampaa pyrkiä eteenpäin ratkaisuja kehittäen, kuin puida ongelmia paikallaan pysyen. Positiivinen pedagogiikka ja Huomaa hyvä! – ajattelu tuntuvat itsellemme luontevalta toimintatavalta, mutta asiaan ei voi kiinnittää koskaan liikaa huomiota. Kehittymiselle on aina sijaa. Tässä piilee yksi suurimmista syistä tämän tutkimuksen toteutumiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa varhaiskasvatushenkilöstöä niin positiivisen pedagogiikan kuin innovatiivisuuden lähteille. Jo toiminnan kehittäminen uusien ohjaavien asiakirjojen kautta vaatii innovatiivista työtettä ja ajattelutapaa koko varhaiskasvatustyhteisöltä.

Tutkimuksen aineisto kerättiin kolmesta eri päiväkodista, kolmen kunnan alueelta. Tuloksena oli monipuolinen aineisto, josta päiväkotien vastauksia ei eritelty. Usean varhaiskasvattajan osallistuminen ideointipajoihin tuotti paljon ideoita ja näkökulmia positiivisen pedagogiikan toteuttamiseksi varhaiskasvatuksen arjessa. Eroavaisuudet ja ominaisuudet työyhteisöissä saattavat joissain tapauksissa vaikuttaa siihen, millaisia vastauksia ideoinnissa syntyy. Tätä tilannetta ei kolmen eri päiväkodin mukana ollessa päässyt syntymään.

Opinnäytetyöprosessi asettui varhaiskasvatuksen kentällä hyvään ajankohtaan. Tutkimusta aloitettaessa voimaan olivat edellisenä syksynä tulleet valtakunnalliset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Työn viimeistelyvaiheessa ja sen valmistuessa kunnat ovat alkaneet noudattaa paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmiaan. Uskomme vaiheen olleen kaikkine muutoksineen varhaiskasvattajille ajatuksia herättävää ja innovatiivisuutta tuottavaa aikaa.

Opinnäytetyön tekeminen vahvisti mielikuvaamme siitä, minkälaisena varhaiskasvattajana haluamme itse toimia. Saadut vastaukset saivat pohtimaan, miten monella eri tavalla varhaiskasvatustyötä on mahdollista tehdä ja miten työtä kannattaa tehdä. Vastauksista ilmeni varhaiskasvattajan työtteen ja asennoitumisen valtava, suoraan lapseen heijastuva vaikutus. On merkityksellistä, että lapsi saa varhaiskasvatuksessa kasvun, kehityksen ja oppimisensa kannalta tärkeitä myönteisiä kokemuksia. Lapsen on tärkeää saavuttaa myönteisiä kokemuksia taustoistaan riippumatta. Tämä korostuu etenkin niiden lasten kohdalla, joiden perheissä elämäntilanne on tavalla tai toisella haastava. Positiivisen pedagogiikan noudattamisen hyödyt ovat varmat. Taattua on myös, että sosionomin työssä reflektointi on pakollista työkentästä tai asiakasryhmästä riippu-

matta. Kyseessä on oman ammatillisen kehittymisen ja työssä menestymisen työkalu, joka jokaisen sosiaalialan opiskelijan on kannattavaa omaksua ja ottaa aktiiviseen käyttöön jo opiskeluaikana.

9.2 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Opinnäytetyön aihe oli paitsi mielenkiintoinen, myös vaikea. Aiheen valinta perustui alusta lähtien omaan ideaan ja kiinnostukseen. Aiempien tutkimusten sekä muiden lähteiden vähäisyys innovaatioista sosiaalialalla toi mukanaan omat haasteensa. Myöskään innovaatioiden ja positiivisen pedagogiikan yhdistämistä ei aiemmissa tutkimuksissa ole juuri toteutettu. Tutkimuksen tavoitteita ja tehtäviä sekä kysymyksiä oli pohdittava ja muokattava läpi koko prosessin, jotta olimme niihin täysin tyytyväisiä. Tutkimuksen aihe oli jopa odotettua haastavampi, mutta tutkimustyön tekeminen ehkä senkin vuoksi todella innostavaa. Selkeämpi aihe tai aiheen tarkempi rajaaminen olisi tuonut mukanaan helpotuksia, mutta saattanut samalla vähentää työn tekemisen mielenkiintoa.

Tutkimuksen tekeminen ryhmässä toi prosessiin niin karikoita kuin loistavaa ja monipuolista pohdintaa, hyvää ”meininkiä” sekä antoisia hetkiä. Reflektointi, tasapuolisuus ja työnjako onnistuivat ryhmän kesken hyvin. Opimme ja saavutimme tiiminä enemmän, kuin olisimme saaneet aikaan yksin. Se, että asioista oli keskusteltava ja päätettävä yhdessä, toi mukanaan haasteiden ohella useita ahaa-elämyksiä. Työelämässä tarvittavat vuorovaikutus- ja tiimityötaidot kehittyivät valtavasti. Kolmestaan toimiessa pääsimme työelämäyhteistyön myötä kurkistamaan myös kolmeen upeaan työyhteisöön.

Tutkimuksen parissa työskenneltiin aktiivisesti lähes koko prosessin ajan, helmikuusta marraskuulle. Opinnäytetyön kanssa samaan aikaan suoritettut työharjoittelut ja muut opinnot toimivat osaltaan ajattelumme ja näkemystemme rikastuttajana.

Pohdimme etukäteen, olisiko ideointityöpajan aiheen pitänyt olla tarkemmin rajattu. Pelkäsimme tarkemman rajauksen kaventavan ideointiin osallistuneiden ajatuksia ja luovuutta. Ideointipajan aineisto antoi paitsi runsaasti mahdollisuuksia positiivisen pedagogiikan toteuttamiseksi varhaiskasvatuksen eri tilanteissa, myös kattavat vastaukset tutkimuskysymyksiin. Edellä mainittujen seikkojen perusteella linjaus aiheen rajaamattomuudesta oli tässä tutkimuksessa onnistunut. Jatkotutkimukseksi ehdotamme selvitystä positiivisen pedagogiikan toteutumisesta yksilöllisempiin teemoihin liittyen.

Saimme positiivista palautetta ideointipajoista tilaisuuksien jälkeen käydyissä palautekeskustelussa. Osallistujat kokivat menetelmän mielekkääksi ja tehokkaaksi työskentelytavaksi. Kyseessä oli menetelmä, jonka käyttöä henkilöstö voisi omien sanojensa mukaan harkita tulevaisuu-

dessa jonkin ongelman ratkaisemiseksi tai toiminnan kehittämiseksi tiimeissä. Ideointipajan jälkeen keskusteltiin myös mahdollisuudesta käyttää menetelmää lasten vanhempien osallisuuden lisäämiseksi. Lasten huoltajat voitaisiin pyytää ideoimaan erikseen sovittuna ajankohtana tai ideointitilaisuus voitaisiin järjestää vanhempainillan yhteydessä. Kyseessä saattaisi olla erittäin toimiva tapa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiselle osallisuuden vahvistamiselle ja lisäämiselle myös lapsen huoltajien keskuudessa.

9.3 Loppusanat ja jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda positiivista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksen arjessa entistä näkyvämmäksi. Tavoitteena oli tuottaa varhaiskasvatushenkilöstölle keinoja positiivisen pedagogiikan toteuttamiseen sekä ohjata päiväkoteja kehittämään toimintaansa esimerkiksi ideointipajan avulla. Tavoitteena oli myös innostaa varhaiskasvatushenkilöstöä niin innovoinnin kuin positiivisen pedagogiikan saralla. Varhaiskasvatushenkilöstö sai aikaan hienoja ja käyttökelpoisia ideoita positiivisen pedagogiikan toteuttamisesta sekä sen lisäämisestä päiväkodin arkeen. Myös ideointi koettiin osallistujien kesken mielekkääksi. Opinnäytetyö näytti toteen positiivisen pedagogiikan arkipäiväisyyden. Positiivinen pedagogiikka ei vaadi ihmeitä - sen sijaan pienillä asioilla on usein valtava merkitys. Ideointipajat tuottivat keinoja juuri varhaiskasvatuksen arkisiin, päivittäin toistuviin tilanteisiin.

Toteutettu Jauhin-ideointipaja osoittautui erittäin hedelmälliseksi kehittämismuodoksi varhaiskasvatuksen saralla. Osallistujat nauttivat ideoinnin vapaudesta sekä siitä, että heidän mielipiteitään kunnioitettiin arvioilematta. Ehkäpä ideointia kannattaisi käyttää varhaiskasvatustoiminnan kehittämiseksi useamminkin? Ehkä henkilöstö lähtee mukaan kehittämistyöhön ennakoitensa ainakin osittain unohtaen, kun heidän ideoinnilleen vain annetaan tila, aika ja paikka? Tutkimuksessa saavutettu laaja aineisto tukee edellä mainittuja seikkoja. Tuloksissa korostuvat arjen pienet ja toistuvat tilanteet, joissa aikuisen on omaa käyttäytymistään pohtimalla ja tarpeen tullen muokkaamalla mahdollista saavuttaa entistä parempia kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tuloksia. Aineistossa korostuivat tutkimuskysymysten teemat ammatillisuus sekä positiivinen toimintakulttuuri ja yhteisöllinen oppiminen. Myös tutkimuksen pääteemat positiivinen pedagogiikka ja innovatiivisuus osoittautuivat toisiaan hyvin tukeviksi.

Varhaiskasvatustyö on suurimmaksi osaksi ihmissuhdetyötä, jossa painottuvat erityisesti kasvattajien hyvät vuorovaikutustaidot. Keskustelu ja lasten sensitiivinen kuunteleminen toimivat kasvattajien jokapäiväisinä työvälineinä. Aikuisen vastuu kasvattajan ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa on merkittävä. Myös aikuisen herkkyyys tunnistaa, millaista tukea lapsi kulloinkin tarvitsee, on tärkeää ja mahdollistuu muun muassa hyvin toimivien vuorovaikutussuhteiden myötä. Tutkimuksen osallistujat

pitivät päiväkodissa tapahtuvan vuorovaikutuksen onnistumista erittäin tärkeänä lapsen kehitykseen ja oppimiseen myönteisesti vaikuttavana tekijänä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH 2016) osoittaa varhaiskasvatukselle uutta suuntaa pakottaen henkilöstön tarkastelemaan niin omaa kuin koko työyhteisön toimintaa ja ajattelua entistä tehokkaammin. Aineistoon ja teoriapohjaan syventyessä tulimme siihen lopputulokseen, että innovatiivinen ajattelu on myös positiivista – ja päinvastoin. Kyseessä ovat muutosten hallintaa ja omaksuntaa edistävät sekä kuormittumista tehokkaasti ehkäisevät ominaisuudet. Positiivisuus ja hyvän ilmiantaminen on aina sallittua. Innovatiivinen ja positiivinen varhaiskasvatushenkilöstö on myös varhaiskasvatuksen johdon kannalta valtava, toiminnan laatuun vaikuttava voimavara.

Lasten äänen ja mielipiteiden kuulemiselle on helpompi löytää keinoja, jos niitä on olemassa myös aikuiselle. Tähän liittyen olisi mielenkiintoista jatkotutkimuksena selvittää, kehittää ja jalostaa erilaisia metodeja tai mahdollisuuksia lapsen osallisuuden lisäämiseksi varhaiskasvatuksen arjessa. Kiinnostavaa olisi myös tutkia positiivisen pedagogiikan toteutumista lapsiryhmissä esimerkiksi havainnointia apuna käyttäen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vahva osallisuus-teema huomioon ottaen olisi kiinnostavaa selvittää huoltajien suhtautumista positiiviseen pedagogiikkaan sekä huoltajien näkemystä positiivisen pedagogiikan toteutumisesta lapsiryhmissä. Emme sisällytä opinnäytetyöhömme seuranta, mutta ihannetilanteessa innovointi jää ideointipajaan osallistuneille päiväkodeille pysyväksi työkaluksi. Innovoinnin jatkuvuutta olisi mahdollista tutkia esimerkiksi jonkin toisen opinnäytetyön osana tulevaisuudessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa varhaiskasvatushenkilöstöä huomaamaan hyvän arjessaan sekä ottamaan huomioon lapsen vahvuudet (Opetushallitus 2016, 21). Esimerkiksi varhaiskasvatuskeskusteluissa on keskityttävä lapsen taitoihin, vahvuuksiin ja hyviin ominaisuuksiin puutteiden sijaan. Tutkimukseen osallistunut varhaiskasvatushenkilöstö suhtautui positiiviseen pedagogiikkaan miltei heterogeenisen myönteisesti. Voidaan siis olettaa, että henkilöstöllä on intoa ja halua myös varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen noudattamiseen. Asiakirjat ovat velvoittavia. Tavoiteltavin on kuitenkin tilanne, jossa ohjeiden noudattaminen tapahtuu päiväkodin henkilökunnalta luonnostaan jo olemassa olevien arvojen pohjalta. "Positiivisuus sisäänrakennetuksi" onkin hyvä uuden vuoden kehityslupaus jokaiselle varhaiskasvatusalan ammattilaiselle. Otsan rypyttömyydessä on kyse pitkälti ihmisen omasta asenteesta. Jo pieni hymy on hyvä alku kaikelle.

LÄHTEET

Akaan kaupunki (2013). Pajantien päiväkoti. Haettu 28.10.2017 osoitteesta

<http://www.aka.fi/lapset-nuoret-ja-perheet/varhaiskasvatus/pajantien-paivakoti/>

Eskola, J. (2015). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Juva: Bookwell Oy, 185–206.

Harisalo, R. (2011). *Luovuuden teknologia. Ideointimenetelmät organisaatioiden luovuuden vahvistajina*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Heikkilä, E. (2014). "Onnistuminen huomataan!" Positiivinen pedagogiikka 3–6-vuotiaiden lasten päivähoidossa. Opinnäytetyö. Sosionomi (AMK) -tutkinto-ohjelma. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Haettu 28.10.2017 osoitteesta

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/82145/Heikkila_Eeva-leena.pdf;jsessionid=048A05F237638DFB310FBD403C841502?sequence=1

Heikkilä, J. (2010). *Luovasta ideasta innovaatioon. Luovuus ja innovatiivisuus selviytymiskeinona*. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hämeenlinnan kaupunki (2017). Ojoisten päiväkoti. Haettu 28.10.2017 osoitteesta

<http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Perheiden-palvelut/paivahoito/paivakodit/Ojoisten-paivakoti/>

Hämäläinen, H., Jäppinen T. & Kivisaari S. (2005). Mihin innovaatioita tarvitaan sosiaali- ja terveysalalla? Haettu 28.10.2017 osoitteesta

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102881/hamalainen.pdf?sequence=1>

Kiviniemi, K. (2015). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Juva: Bookwell Oy, 74–88.

Koivisto, T., Mikkonen, T., Vaden, T., Valkokari, K., Ahonen, M. & Vainio, N. (2011). *Rajoja ylittävä innovointi*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Koivunen, P-L. (2009). *Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Korpelainen, K. & Lampikoski, K. (1998). *Innovatiivisuus – muutovoima*. Juva: WSOY - Kirjapainoyksikkö.

Koskensalmi, S., Lauttio, L-M. & Lindström, K. (2000). *Innovatiiviseksi työyhteisöksi voi kehittyä*. Helsinki: Fagepaino Oy.

Kumpulainen, K., Mikkola, A., Rajala, A., Hilppö, J. & Lipponen, L. (2014). Positiivisen pedagogiikan jäljillä. Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) *Positiivisen psykologian voima*. Juva: Bookwell oy, 224–242.

Käsmä, A. & Lehtola, J. (2014). Innovatiivisuus päiväkodissa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Oulun ammattikorkeakoulu. Haettu 28.10.2017 osoitteesta

[https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/81617/Kasma Anna ja Lehtola Jenni.pdf?sequence=1](https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/81617/Kasma_Anna_ja_Lehtola_Jenni.pdf?sequence=1)

Mäkinen, M. (2017). Positiivisen pedagogiikan polulla. Opas vahvuusperustaiseen opetukseen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Lahden ammattikorkeakoulu. Haettu 28.10.2017 osoitteesta

[http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/131208/Makinen Meri.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/131208/Makinen_Meri.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Opetushallitus. (2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Haettu 28.10.2017 osoitteesta http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Oulasmaa, M. & Saloheimo, A. (2013). Työilmapiirin merkitys kasvattajien arjessa. Teoksessa M. Oulasmaa & R. Riihonen (toim.) *Ammattikasvattajan kielletyt tunteet*. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.

Ranne, J. (2015). *Sytytä innovatiivinen ajattelu!* EU: Yrityskirjat Oy.

Riihonen, R. & Tuukkanen, K. (2013). Selviytymistä vai varhaiskasvatusta - Mitä on resurssipula päiväkodissa. Teoksessa M. Oulasmaa & R. Riihonen (toim.) *Ammattikasvattajan kielletyt tunteet*. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.

- Rosberg, A. & Laakso, A. (2012). JAUHIN-toimintamalli. Innovaatioprosessin alkupään työkalu pk-yrityksille. Haettu 28.10.2017 osoitteesta https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52932/HAMK_JAUHIN-toimintamalli.pdf
- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. (2015). Tapaus ja tutkimus = tapaus-tutkimus. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Juva: Bookwell Oy, 180–190.
- Simolin, S-M. & Sipilä, K. (2017). Lasten luontevahvuuksien tunnistaminen ja vahvistaminen – vahvuusperustaisten toimintamallien kehittäminen varhaiskasvatuksen arkeen. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulu. Haettu 28.10.2017 osoitteesta http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/132560/Sipila_Kirsi_Simolin_Sannimaria.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Solatie, J. & Mäkeläinen, M. (2013). *Ideasta innovaatioksi. Luovuus hyötykäyttöön*. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Taatila, V. & Suomala, J. (2008). *Innovaattorin työkirja*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Tampereen kaupunki (2016). Juvan päiväkoti. Haettu 28.10.2017 osoitteesta <http://www.tampere.fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito/paivakoti-hoito/kunnalliset-paivakodit/kaakko/juvanpaivakoti.html>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2003). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Uusitalo-Malmivaara, L. (2014). Positiivinen psykologia - mitä se on? Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) *Positiivisen psykologian voima*. Juva: Bookwell Oy, 18–29.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (2016). *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa*. Juva: PS-kustannus.
- Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Haettu 28.10.2017 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Vastamäki, J. (2015). Kyselylomaketutkimus: tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Juva: Bookwell Oy, 121–132.

JAUHIN-IDEOINTIPAJAAN ORIENTOIVA KYSELY

Onko termi positiivinen pedagogiikka tai Huomaa hyvä-menetelmä tuttua työyhteisösi-
sänne? KYLLÄ/EI

Miten päiväkodissanne suhtaudutaan asiaan?

Toteutatko työssäsi positiivista pedagogiikkaa tai Huomaa hyvä-menetelmää? KYLLÄ/EI
Jos, niin miten?

Näkyykö positiivinen pedagogiikka päiväkotinne arjessa/käytännön työssä lasten
kanssa? KYLLÄ/EI

Kuinka positiivinen pedagogiikka näkyy päiväkotinne arjessa/käytännön työssä lasten
kanssa?

Koetko työyhteisönne avoimeksi uusille ideoille tai toimintatavoille? KYLLÄ/EI

Oletteko löytäneet "ratkaisuja" päiväkodin ongelmiin tai haasteisiin positiivisen pedago-
giikan keinoin? KYLLÄ/EI

Mitä kehittämisideoita ja minkälaisiin haasteisiin/ongelmiin?

KUTSU JAUHIN-IDEOINTIPAJAAN

Hei,

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä aiheesta "Positiivinen pedagogiikka ja innovatiivisuus päiväkodin arjessa". Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, millaisia päiväkodin arkeen soveltuvia ideoita aineistostamme nousee esiin positiivisen pedagogiikan toteuttamiseksi sekä laadukkaan varhaiskasvatuksen tueksi.

Tutkimusmenetelminämme ovat oheinen kysely sekä kyselyyn vastanneille henkilöille toteutettava yhteistoiminnallinen Jauhin-toimintamalli, joka pidetään **päiväkodissa X ke 7.6 klo 12.30-13.30** välisenä aikana. Kyseisenä ajankohtana toteutettavan tilaisuuden perusideana on kirjata paperille ideoita positiivisesta pedagogiikan käytöstä tms. päiväkodin arjen eri tilanteissa.

Tutkimukseemme osallistuminen on vapaaehtoista ja anonymia. Käytämme aineistoa ainoastaan tähän tutkimukseen, emmekä tule luovuttamaan tietoja ulkopuolisille.

Liitämme kyselylomakkeen oheen myös tietoa Jauhin-toimintamallista sekä opinnäytetyömme pääaiheista.

Kiitämme teitä jo etukäteen osallistumisestanne!

Ronja Kreuz, Tiina Lagstedt ja Sanna Östman

© ICG

Lähde: <http://www.innotiimi-icg.fi/blogi/item/790-365-tapaa-kehittaa-innovaatiokulttuuria-vk17>

INFOPAKETTI KYSELYYN JA JAUHIN-IDEOINTIPAJAAN OSALLISTUVILLE

Jauhin ideointityöskentelypaja

Yhteistoiminnallisen Jauhin-toimintamallin avulla on mahdollista tuottaa ja jalostaa uusia ideoita uusien tuotteiden tai palveluiden kehittämiseksi. Mallin tavoitteena on parantaa yrityksen pitkän aikavälin uudistumiskyvykkyyttä sekä innovaatioiden osuvuutta. Jauhimen tavoitteena on saada toimintamalli pysyväksi osaksi yrityksen innovaatio toimintaa. (Rosberg & Laakso 2012, 10.) Jauhimen avulla ei välttämättä haeta täysin valmista ratkaisua johonkin tiettyyn ongelmaan. Sen sijaan tarkoitus on, että Jauhimen tuloksena syntyy useita ideoita, joita on myöhemmin mahdollista tarvittaessa jatkokehittää ratkaisuksi asti.

Varhaiskasvatuksen saralla toimintaan voidaan löytää käyttökelpoisia vinkkejä pohtimalla käytänteitä esimerkiksi varhaiskasvatuksen arjen rutiineihin. Pääaiheenamme toteuttamassamme Jauhin-toiminnassa on positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksen arjessa.

Käytämme aineistonkeruussamme Jauhin-toimintamallin yhtä osaa, niin kutsuttua ideointityöskentelypajaa. Tässä pajassa muodostamme osallistujista pieniä ryhmiä, joissa ideointi tapahtuu yksilöllisesti kirjoittamalla ideoita paperille tietyssä ajassa. Kun aika on päättynyt, paperit vaihdetaan ryhmän kesken ja tämä toistetaan niin monta kertaa, että kaikki osallistujat ovat kirjoittaneet ideoita oman ryhmänsä kaikkien osallistujien papereihin. Seuraavassa vaiheessa ideapapereita vaihdetaan toisen ryhmän kesken ja ideoita yhdistellään ja jatkojalostetaan. Kun ryhmässä kaikki ovat käyneet toisen ryhmän kaikki ideapaperit läpi, ne palautetaan takaisin ja ideat luetaan läpi. Näistä ryhmä saa arvioida ja valita neljä parasta ideaa, joita voidaan jatkokehittää yhdessä työyhteisönä. (Salminen 2017.)

Positiivinen pedagogiikka

Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2016, 10) mukaan positiivisen pedagogiikan olennainen ajatus on tuoda jokainen oppija tietoiseksi omista kyvyistään sekä opettaa jokainen tunnistamaan omat vahvuutensa hyödykseen. Jokaisessa ihmisessä on positiivisen pedagogiikan mukaan potentiaalia ja hyvää.

Positiivisen pedagogiikan tarkoitus ei ole korjata ihmisen puutteita, vaan ravita sen sijaan vahvuuksia (Uusitalo-Malmivaara, 2014, 18). Tällöin kasvatustoiminnan lähtökohdaksi nousevat riskien selvityksen sijaan asiat, jotka kannattelevat lasta, saavat lapsen tuntemaan oppimisen iloa ja tekevät oppimisesta mielekäästä. Positiivisen pedagogiikan tavoite on tukea lapsen hyvinvointia ja oppimista päiväkodin arjessa. Sen mukaan lapsi itse on aktiivinen toimija ja merkitysten rakentaja ja pedagogisen toiminnan keskiössä tulisi olla myönteisten tunteiden ja vahvuuksien lisäksi lasten osallisuus. Lapsi tulee nähdä aktiivisena, omaan elämäänsä vaikuttavana subjektina ja häntä tulee ymmärtää hänen omien tilojensa ja mielenmaisemansa näkökulmista. Kaiken toiminnan lähtökohtana tulee olla lapsi, lapsen arki ja elämä. (Kumpulainen ym. 2014, 225, 229, 230.)

Myös positiivisen ja kunnioittavan vuorovaikutuksen rakentuminen on päiväkodissa helpompaa, kun päiväkodin pedagoginen toiminta on lapsen vahvuudet huomioivaa. Tällöin pohjustetaan myös sujuvaa varhaiskasvatuksen ja kodin välistä yhteistyötä. (Kumpulainen ym. 2014, 225, 229, 230.)

Luonteenkasvatus on läsnä jokaisessa arkipäivän tilanteessa lasten saadessa esimerkin omaan toimintaansa siitä, miten havaitsevat aikuisten toimivan. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 11-13.) Ei ole siis merkityksetöntä, miten päiväkodin aikuiset käyttäytyvät suhteessa itseensä ja toisiin ihmisiin. On tärkeää, millaista esimerkkiä he lapsille näyttävät. On tunnettava myös omat luonteenvahvuutensa, jotta osaisi opettaa muita. Positiivinen pedagogiikka antaa lapsille eväitä pitkälle aikuisuuteen.

Luonteenvahvuuksiin keskittyvän opetuksen tavoitteena on kasvattaa lapsissa ja nuorissa toipumiskykyä elämässä eteen tulevien haastavien tilanteiden varalle. Toipumiskykyinen ihminen suhtautuu tulevaan rennommin ilman, että murehtisi mitä tuleman pitää. Ja kun negatiivisia asioita tapahtuu, ne on mahdollista kohdata kehitetyn myönteisen reservin turvin. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 39-41.)

Innovatiivisuus

Jauhin-menetelmä on innovatiivinen työkalu, jonka avulla on mahdollista löytää esimerkiksi päiväkodin arkea kehittäviä tai helpottavia, käytännönläheisiä ideoita. Korpelainen ja Lampikoski (1998, 16–17) määrittelevät innovatiivisuuden yksilön, esimiehen, työryhmän tai organisaation ominaisuutena, taitona tai kapasiteettina luoda ideoita, hyödyntää niitä tai kehittää niitä toimiviksi ratkaisuksi. Innovatiivisuus voidaan nähdä myös uusien ajatusten, ideoiden, toimintatapojen ja palveluiden tuottamisena ja omaksumisena. (Koskensalmi, Lauttio & Lindström, 2000, 7.)

Solatie ja Mäkeläinen (2013, 28, 41) määrittelevät innovaation tuoreeksi ajatteluksi, joka luo palvelulle lisäarvoa. Innovaatio on laajasti käyttöön otettu keksintö, uusi tai parannettu palvelu, järjestelmä, toimintamalli tai -tapa, jonkin asian käynnistämistä ensimmäistä kertaa tai uuden luomista. Mahdollisia innovoinnin haasteita ovat muun muassa pelko, oletukset, tavat sekä tottumukset, laiskuus, johtaminen ja kiire.

Ranteen mukaan innovatiivista ajattelua tulisi lisätä ja laajentaa muun muassa, sillä se mahdollistaa ihmisten sisäisen maailman uudistumisen, kehittämisen ja ajattelun avartamisen. Innovatiivinen ajattelu on liitoksissa myös ihmisen olemukseen, ihmisten yhteiseen tyypillisiin ominaisuuksiin, ihmiskäsitykseen ja toimintatapoihin. Innovatiivisessa ajattelussa olennaista on myös se, miten ihminen näkee oman oppimis- ja kehityskykyisyytensä, ongelmanratkaisukykyensä sekä kyvyn tuottaa uusia ratkaisuja ja ideoita. (Ranne 2015, 7, 29–30.) Varhaiskasvatuksen innovatiivisuutta edistää myös ajatus siitä, että päiväkodin arkea on mahdollista kehittää pieninkin askelin yhä paremmaksi, toimivammaksi tai miellyttävämmäksi. Tällaisen positiivisen kehityksen vaikutukset kohdistuvat loppujen lopuksi niihin kaikista tärkeimpiin - lapsiin.

LÄHTEET

- Korpelainen, K. & Lampikoski, K. (1998). Innovatiivisuus – muutosvoima. Juva: WSOY - Kirjapainoyksikkö.
- Koskensalmi, S., Lauttio, L-M. & Lindström, K. (2000). Innovatiiviseksi työyhteisöksi voi kehittyä. Helsinki: Fagepaino Oy. (Työterveyslaitos)
- Kumpulainen, K., Mikkola, A., Rajala, A., Hilppö, J. & Lipponen, L. (2014). Positiivisen pedagogiikan jäljillä. Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) Positiivisen psykologian voima. Juva: Bookwell oy, 224–242.
- Ranne, J. (2015). Sytytä innovatiivinen ajattelu! EU: Yrityskirjat Oy.
- Rosberg, A. & Laakso, A. (2012). JAUHIN-toimintamalli. Innovaatioprosessin alkupään työkalu pk-yrityksille. Haettu 9.4.2017 osoitteesta https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52932/HAMK_JAUHIN-toimintamalli.pdf
- Salminen, M. (2017). Palveluohjauksen ideointia käytännössä. Avoin luento 2017, Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Solatie, J. & Mäkeläinen, M. (2013). Ideasta innovaatioksi. Luovuus hyötykäyttöön. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Uusitalo-Malmivaara, L. (2014). Positiivinen psykologia - mitä se on? Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) Positiivisen psykologian voima. Juva: Bookwell oy, 18–29.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (2016). Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. Juva: PS-kustannus.